

# Natur & miljø

NATUR & MILJØ / 3-2010  
ET MAGASIN FRA NORGES NATURVERNFORBUND



- [Klimasjefene](#) side 8-11
- [Passiv skole?](#) side 30-31
- [Gruvekamp](#) side 24-25



Staten støtter miljøskadelig virksomhet:

**PUNGER UT TIL  
MILJØRASERING**



Vekst  
og miljø  
er et  
felles  
ansvar

- vi gjenvinner batterier



**BATTERIRETUR®**

Vi gjenvinner batterier

[www.batteriretur.no](http://www.batteriretur.no)

#### Utgever av Natur & miljø:

Norges Naturvernforbund  
Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge.  
Besøksadresse: Grensen 9b, Oslo.  
Tlf: 23 10 96 10  
E-post: redaksjonen@naturvern.no  
Telefaks: 23 10 96 11  
Bankgiro: 7874.05.56028

Redaktør: Kristian Skjellum Aas  
ka@naturvern.no

Journalister: Tor Bjarne Christensen  
tbc@naturvern.no  
Martin Ødegaard  
mo@naturvern.no

Annonser: Kabate, tlf 22 59 91 80  
Lay-out: Ketill Berger, Film & Form  
og Kristian Skjellum Aas  
Designmal: Gazette  
Trykk: GRØSET™

#### Abonnement:

Institusjoner: kr. 700,-  
Enkeltpersoner: kr. 320,-  
Bestilles hos  
medreg@naturvern.no  
eller [www.nogm.no](http://www.nogm.no)

Naturvernforbundet innestår ikke  
for miljøvennligheten til de bedrifter,  
tjenester eller produkter som det  
annonseres for i Natur & miljø.



# INNHOOLD: NR 3/10

”Proessen i og etter København er den verste FN-proessen jeg har sett. Den mangler kreativitet, fleksibilitet og tillit.”

**Luis Alfonso de Alba, Mexicos klimaambassadør og ansvarlig tilrettelegger for klimaforhandlingene i Cancun i Mexico i desember, side 8-9**

**Sertifikater til besvær** side 4-5

**Fisker rødliste-torsk** side 6

**Ny forhandlingsleder på klima** side 10-11

**Subsidierer miljødeleggelse** side 13-15

**Tv-biologen** side 16-17

**Se passiv-skolen** side 30-31

## FASTE SIDER

I korthet / side 4, 7

Fotokonkurranse / side 22-23

Nytt fra Naturvernforbundet / side 32-35

Miljøagentene / side 36-37

Historie / side 38

## Kjemper mot gruve side 24-25

Innbyggerne i bygda Vevring ved Førdefjorden lever med planer om en massiv gruveutbygging. Avfallet skal dumpes i fjorden utenfor bygda. Men engasjementet er stort for å stoppe planene.



Forside: Juba juba

**Neste Natur & miljø kommer i september 2010.**

## LEDER

# Skattejakt

Denne gangen har Natur & miljø vært på skattejakt. Og vi har funnet gode eksempler på at offentlige kroner brukes på måter som ikke akkurat fremmer miljøinteresser. Faktisk brukes over 14 milliarder kroner til direkte subsidier av miljøskadelig adferd. De siste årene har andelen vært økende.

”Vi vil arbeide for et skattesystem som gir (...) et bedre miljø. (...) Regjeringen vil fortsette politikken for å fremme miljøvennlig atferd og for å finansiere tiltak for et bedre miljø”, står det i Soria Moria 2-erklæringen. Da foreslår vi at man begynner med å fjerne drivstofftilskuddet til fiskerinæringen og støtten til utbygging av skogsbilveger i ulendt terreng.

Subsidieringen av drivstoff til fiskerinæringen gir størst fordeler til det minst bærekraftige fisket, med store, havgående trålere. Ordningen må snarest omlegges slik at den ikke favoriserer det mest ødeleggende og forurensende fisket vi har. Støtten for utbygging av skogsbilveger i ulendt terreng treffer akkurat der det smerter mest for naturen: I verdifulle, artsrike skogområder som ellers ville ha stått urørt. Hvis Regjeringen mener noe med sine Soria Moria-ord bør disse tilskuddene snarest gjøres om.

I tillegg viser vi at det meste av pengene i Sveriges ordning med grønne sertifikater tilfaller kraft som allerede produseres. I min naivitet trodde jeg at meningen med systemet var å legge til rette for produksjon av ny, miljøvennlig energi, ikke å ekstrainsubsidiere allerede lønnsom, eksisterende produksjon. I Sverige fungerer ordningen mest som en direkte overføring fra myndighetene til kraftverkseieres lommebok. Det hjelper ikke miljøet på noen som helst måte. Det har også svenske myndigheter etter sigende oppdaget, og det arbeides med å revidere retningslinjene.

Når Norge skal forhandle med Sverige om et felles marked for grønne sertifikater må vi sikre oss at ordningen blir effektiv og miljøvennlig, uten slike uheldige utslag. Det beste hadde vært å utelate vannkraft helt fra ordningen, det nest beste er å kun gi støtte til skånsomme oppgraderinger av eksisterende vannkraft. Målet må være å få bygd ut mer av den energien som både er fornybar og relativt natur- og miljøvennlig. Men det viktigste er fortsatt å bruke den energien vi allerede har, mer effektivt.

**Kristian S. Aas / Redaktør**



# GIR PENGER TIL GAMMEL KRAFT

Et felles grønt sertifikatmarked mellom Norge og Sverige ble lansert rett før valget i 2009, og skulle stimulere til ny fornybar kraftproduksjon. Men en gjennomgang i Sverige viser at 75 øre av hver krone går til gamle kraftverk.

**Tekst:** MARTIN ØDEGAARD  
redaksjonen@naturvern.no

Grønne sertifikater skulle stimulere til utbygging av ny, fornybar kraft. Ifølge det svenske fjernsynsprogrammet Uppdrag Granskning er problemet at pengene ikke går til ny kraftproduksjon, men subsidiere produksjon av allerede lønnsom kraft. Pengene går rett nok til fornybar kraft, men kraften er sjelden ny.

Siden starten i 2003 har den svenske staten delt ut kraftsertifikater verdt 27 milliarder. Uppdrag Granskning har sett på hvordan pengene blir distribuert, og funnet at mye av pengene går til kraft som ikke er ny. Hele 76 prosent går til gamle kraftverk som er modernisert eller oppgradert, men som ikke kan regnes som ny grønn kraft.

– Dette viser at det ikke er spesielt lurt

å ha vannkraft inn i sertifikat-systemet i Norge. Vi tror det er å kaste penger ut av vinduet, sier Lars Haltbrekken, leder i Norges Naturvernforbund.

Han mener man vil komme til å subsidiere en rekke lønnsomme vannkraftprosjekt dersom man tar vannkraft inn i ordningen.

Haltbrekken mener man heller burde gjøre som i England, som har gradert støtte ut fra teknologiene, slik at landbasert vindkraft får en type støtte og havbasert vindkraft en annen.

## **NY, FORNYBAR ENERGI**

Grønne sertifikater er et virkemiddel som skal sørge for økt produksjon av fornybar energi. Produsenter av fornybar energi får tildelt sertifikater tilsvarende mengden fornybar energi de produserer. Ved at energi-

kjøpere lovpålegges å kjøpe en viss mengde fornybar energi skapes det et marked for grønne sertifikater. Ved salg av sertifikatene får produsenter av fornybar energi en ekstra inntekt per enhet kraft, i tillegg til den vanlige inntekten ved salget av kraft.

Rett i forkant av stortingsvalget i 2009 presenterte olje- og energiminister Terje Riis-Johansen og Sveriges næringsminister Maud Olofsson avtalen om grønne sertifikater. Den gangen fryktet Naturvernforbundet at støtten til vannkraft ville bety økt press på det som var igjen av norsk vassdragsnatur, og poengterte at det hastet med en ny verneplan for vassdrag.

– Norges Naturvernforbund er positiv til ideen om grønne sertifikater, presiserte Lars Haltbrekken den gangen.

– Men vi har hele tiden krevd at vann-

De grønne sertifikatene i Sverige subsidierer gammel vannkraft. Her er vannkraftverket Stornorrfor nær Umeå.

FOTO: TAGE OLSIN/WIKIMEDIA COMMONS



kraft holdes utenfor. En god del av vannkraftprosjektene som nå vil få støtte, er allerede lønnsomme. Vi har ønsket et system hvor man gir mest støtte til de minst lønnsomme teknologiene som offshore vindkraft, tidevannsenergi og bølgekraft, uttalte han.

#### MILIARDSUBSIDIER

Selv om kraftselskapene går med milliardoverskudd kan de få store beløp for å investere i grønn kraft, ifølge Uppdrag Granskning.

Tomas Kåberger, som er generaldirektør den svenske energimyndigheten sier til programmet at målet med grønne sertifikater er at man på billigste måte skal få den mengden fornybar energi som kreves for at Sverige skal klare sine EU-forpliktelser om 49 prosent fornybar energi innen 2020.

Fram til 2012 kan man få kraftsertifikater for enkelte gamle anlegg. Da må man øke kraftproduksjonen eller bygge nytt for å få støtte.

Innslaget i Uppdrag Granskning forteller at kraftselskapene innkasserer enorme beløp på prosjekter som gir lite ny kraft. Men det som kunne gitt mye ny kraft blir det innimellom ikke noe av i det hele tatt, som for eksempel vindparker. De grønne sertifikatene har vært viktige for satsninger på vind- og biobrenselanlegg, og gir mye kraft per investert krone. Men 76 prosent av støttemilliardene havner i gamle kraftverk.

## Journalistpris til Trafigura-sak

Det banebrytende, internasjonale journalist-samarbeidet som avdekket oljeselskapet Trafiguras omgang med svært giftig oljeavfall, ble hedret med prisen Daniel Pearl Award. Det melder Aftenposten. Prisen ble delt ut på Global Investigative Journalism Conference i Geneve. Norske vinnere er NRKs Kjersti Knudssøn og Synnøve Bakke, mens medarbeidere i BBC (Storbritannia), The Guardian (Storbritannia) og

De Volkskrant (Nederland) delte prisen.

Trafigura leverte avfallet som eksploderte på Vest Tanks anlegg i Sløvåg i Gulen, og ga helseproblemer til hundrevis av mennesker. Selskapet hadde tidligere fått dumpet tilsvarende avfall på søppelfyllingene rundt Elfenbenskystens hovedstad Abidjan, noe som førte til flere dødsfall.

## 120 000 mot atomkraft

I Tyskland deltok hele 120 000 mennesker i en demonstrasjon mot atomkraft. Demonstrasjonene dannet en menneskelig lenke mellom de to atomkraftverkene Brunsbüttel og Krümmel, midt gjennom Tysklands nest største by Ham-

burg. Det melder NTB.

Tyskland har vedtatt å stenge sine atomkraftverk innen 2020, men kansler Angela Merkel ønsker å forlenge verkenes levetid.

## Kina satser på klimaavtale i 2011

Uttalelser fra Kina gjør at håpet om en bindende klimaavtale på møtet i Mexico i desember sviner.

Det er Xie Zhenhua, som sitter i Kinas klimadelegasjon, som ifølge nyhetsbyrået Reuters uttaler at målet for Cancun er et positivt resultat. Han sier videre at alle nå jobber for at man kan komme til bindende avtale under neste års

møte i Sør-Afrika.

Han sier videre at han håper etter den nåværende forhandlingsprosessen at alle land har en pragmatisk tilnærming.

– Vi håper at man kan bevege seg framover på alle nøkkelproblemene slik at vi kan oppnå et positivt resultat under årets møte i Cancun, sa han ifølge Reuters.

## – 40 000 dør av luftforurensning



Kraftverk i tettbygde strøk er en av årsakene til høye forurensningsdødsfall i Russland.

FOTO: JEGOR GRIBANOV/Flickr.COM

Årlig dør 40 000 mennesker i Russland av luftforurensning. Det viser en rapport fra FNs utviklingsprogram UNDP. Petroleum Raffinerier og kraftverk er hovedsynderne.

– Miljøskadene fra petroleum- og energis-

ektoren er uakseptabelt høye. Fortsetter man i samme spor, vil dette føre til store ødeleggelser av økosystemer, sier UNDPs leder i Russland, Frode Mauring, til NTB.

# OVERFISKET AV KYST-TORSK FORTSETTER

I fjor ble 25 000 tonn sterkt truet kysttorsk fanget nord for Stad. Det er 25 000 tonn mer enn havforskerne anbefaler. I en fersk FN-rapport advares det mot følgene av dagens overfiske i verdenshavene.

**Tekst:** TOR BJARNE CHRISTENSEN  
tbc@naturvern.no

De siste årene har Det internasjonale havforskningsinstituttet (ICES) bedt om null fangst av kysttorsk nord for 62. breddegrad. Likevel har norske fiskerimyndigheter tillatt et omfattende fiske etter bestanden. Siden 2004 har fangstene av kysttorsk ligget på mellom 22 000 og 26 000 tonn. Fjorårets fangst bidrar til å holde bestanden nede på et historisk lavt nivå. I tillegg kommer turist- og fritidsfisket, som er beregnet til cirka 10 000 tonn i året.

## ØNSKER MINST MULIG FISKE

– Fisket er høyere enn vi ønsker. Vi vil ha lavest mulig uttak av kysttorsk nord for 62. breddegrad, sier forsker Erik Berg ved Havforskningsinstituttet i Trømsø.

Kysttorsk nord for 62. breddegrad står som sterkt truet på den norske rødlisten. De siste tyve årene er bestanden redusert med mellom 50 og 80 prosent. Bestanden er fragmentert i flere forskjellige grupper. De mest isolerte fjordpopulasjonene er verst stilt.



Det ble i fjor fisket 25 000 tonn sterkt truet kysttorsk i Norge. Året før ble det fanget 26 000 tonn.

At overfisket fortsetter, til tross for at en rekke tiltak er innført for å begrense det, er dårlig nytt for rekrutteringen.

– Bestanden er på et så lavt nivå at vi har vanskelig for å måle den. Skal den ta seg opp igjen, må fisket reduseres betydelig, sier Berg.

## HAR LAGET GJENOPPBYGGINGSPLAN

ICES har siden 2004 bedt norske myndigheter om å utarbeide en plan for gjenoppbygging av bestanden i nord. Først nå i

2010 er oppfordringen fulgt og et planforslag sendt over. I forslaget foreslås det blant annet å øke minstemålet på kysttorsk til 60 centimeter. Fiskeridirektoratet forventer svar fra ICES i løpet juni. Det vil vise hvorvidt rådet opprettholder anbefalingen om nullfiske også for 2011. At Norge i tilfelle ikke kommer til å følge rådet, er imidlertid sikkert.

– Det er allerede innført en del tiltak for å begrense fisket av kysttorsk nord for 62. breddegrad, og Fiskeridirektoratet har foreslått ytterligere tiltak for neste års fiske, sier seksjonssjef Anne Kjos Veim i Fiskeridirektoratet.

Hun forteller at innføring av nullfiske er uaktuelt fordi det vil få store konsekvenser for fiskere og lokalsamfunn i nord.

– Kysttorsk er ikke direkte utrydningstruet, men det er absolutt på sin plass å gjøre noe for den. Vi har sagt at man må bruke noe lenger tid på å gjenoppbygge bestanden av hensyn til fiskerinæring og lokalsamfunn, sier Veim.

## OVERFISKE STOR TRUSSEL

Overfiske er et av verdens største miljøutfordringer. FNs miljøavdeling UNEP frykter at verdenshavene vil bli tømte for fisk i løpet av

40 år hvis dagens overfiske fortsetter. Nylig offentliggjorde de en rapport som viser at verdens fiskebestander er truet. Bare 25 prosent av kommersielle fiskestammer har en sunn utvikling, ifølge rapporten. Norge er blant landene som år etter år overser rådene fra ICES, og det er ikke bare kysttorsk som er utsatt for overfiske. Også ål, pigghå og uer har vært fisket de siste årene stikk i strid med havforskningens anbefalinger. I fjor ble det i alt fisket 131 000 tonn med fisk som står oppført på rødlisten.

FOTO: ISTOCKPHOTO.COM

## Kjappere tog i Sverige



Dagens X2000 er ikke rask nok for svenskene. Nå vil opposisjonen bygge ut høyhastighetstog som kan gå 320 km/t.

Den svenske opposisjonen lover å satse på reelle høyhastighetstog hvis de kommer til makten i høstens valg. I dag er svenske langdistansetog rundt dobbelt så raske som de norske, en hastighet som beskrives som «akterutseilt» og «30 år etter utviklingen». Götalandsbanan, en planlagt bane mellom Stockholm og Göteborg,

bli satsingsområde. De første strekningene som skal bygges ut er Stockholm-Linköping og Göteborg-Borås, melder Dagens Nyheter.

Götalandsbanan vil forkorte reisetiden på de cirka 44 milene mellom Stockholm og Göteborg til 2 timer og 15 minutter.

## Slutt for biodrivstoffprodusent

Habiol, som hadde som mål å bli Nordens ledende produsent og forhandler av biodrivstoff, legger ned. Selskapet klarte ikke å drive lønnsomt da avgiftsfritaket for biodiesel ble fjernet i fjor, og styret innstilte til selskapets generalforsamling på nedleggelse. Det melder VG Nett.

– Dette er en svart dag for miljøet. Når regjeringen innførte avgift på biodiesel sparket de også beina under grønn næringsstrategi og etterlater produsenter og brukere av biodrivstoff i en tåke av usikkerhet, sier fagmedarbeider Kari Elisabeth Kaski i Natur og Ungdom til VG Nett.

## Shell med tiltak mot gassfakling

Oljeselskapet Shell skal investere 600 millioner dollar for å få bukt med gassfaklingen i Nigeria.

Mesteparten av gassen som fakles og brennes i Nigeria, kunne blitt omgjort til elektrisitet. Shell ble tidligere i år tatt til retten for oljesøl i Nigeria, men denne gangen er det gassfakling som gjelder. De mer enn hundre faklene som står og brenner dag og natt bidrar til store klimagassutslipp. Det er denne faklingen Shell nå vil kjøpe installasjoner for å få vekk. Sammen med andre oljeselskaper skal det tas grep for å få bukt med en fjerdedel av faklene, skriver Friends of the Earth i en pressemelding.

Nnimmo Bassey, leder for Friends of the Earth International og den nigerianske organisasjonen Environmental Rights Action, er reservert i responsen.

– Svaret fra Shell er absolutt et tegn på suksess for kampanjen, men dette er et lite steg som kommer sent. De har ikke gitt en dato for når de vil stoppe faklingen, noe som betyr at de kan fortsette uten stopp fremdeles, sier han.

## Kvikksølv-avtale

Sverige er vertsland for det første internasjonale møtet som skal forsøke å utarbeide en avtale som skal bremse utslippene av kvikksølv. Møtet holdes i Stockholm 9.–12. juni, og initiativet kommer fra Nordisk ministerråd. Kvikksølv er en svært utbredt miljøgift som ennå ikke reguleres av et internasjonalt lovverk.

Den svenske bjørnen er ikke lenger med på lista over truede arter i Sverige. Det er svenske Artdatabanken som har oppdatert sin rødliste over truede arter, og har tatt vekk bjørnen fra lista. Tidligere sto bjørnen oppført i kategorien nær truet, mens den nå regnes som livskraftig, skriver NTB. Også for de andre store rovdirene, jerv, ulv og gaupe, har situasjonen bedret seg.

Likevel går det ikke like bra med de andre svenske artene. Nesten 20 prosent av de mer enn 20 000 vurderte artene står på lista er truet, og det er omtrent samme andel som sist gang lista ble revidert i 2005. Det marine miljøet, inkludert brakkvannet i Østersjøen, er det miljøet der utviklingen har vært mest negativ, skriver den svenske Artdatabanken.

Den nye norske rødlista skal legges fram i november.



Brunbjørn i en dansk dyrepark.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

## Ny klimasjef fra Costa Rica



**Christiana Figueres (53) fra Costa Rica blir ny leder for FNs klimakonvensjon.**

FNs generalsekretær Ban Ki-Moon har utpekt Figueres til å lede klimakonvensjonen. Hun vil begynne i jobben etter toppmøtet i Bonn i midten av juni. Figueres vil etterfølge nederlandereren Yvo de Boer som har vært FNs klimasjef siden 2006.

Ban Ki-Moon skriver i en uttalelse at Figueres har erfaring både fra offentlig sektor, privat sektor og frivillige organisasjoner.

– Det er ingen oppgave som haster mer, er viktigere og mer utfordrende enn å beskytte klimaet på jorda for våre barn og barnebarn, sa Figueres i en uttalelse fra FN.

### DANSK AVSTAMMING

Christiana Figueres, hvis fulle navn er Karen Christiana Figueres Olsen, er datter av Jose Figueres Ferrer, som har vært president i Costa Rica ved tre anledninger. Ferrer var også lederen av revolusjonen i Costa Rica i 1948 og er sett på som den som innførte moderne demokrati i landet. Hennes bror, José Figueres Olsen, var også president i landet fra 1994 til 1998. Hennes mor er Karen Olsen Beck, som er av dansk avstamning.

### VETERAN I FORHANDLINGENE

Figueres, som har vært en del av Costa Ricas forhandlingsteam siden 1995, uttalte at hennes første mål er å arbeide med FNs generalsekretær for å styrke tiltroen til prosessen. Hun vil støtte de meksikanske lederne for forhandlingene og alle andre parter for å få et vellykket møte i Cancun i desember.

Bård Lahn i Norges Naturvernforbund, som sitter i den norske forhandlingsdelegasjonen og har fulgt klimaforhandlingene i flere år, sier at Figueres er en insider i miljøet.

– Hun har mye erfaring og har ledet flere møter gjennom hele prosessen, sier han. Lahn tror hun kan ha blitt valgt fordi hun kommer fra et utviklingsland, samtidig som Costa Rica har sterke bånd til USA og andre industriland.

# Mexicos klimaambassadør i Oslo: – VANSKELIGE FORHOLD I FORHANDLINGENE

– Prosessen i og etter København er den verste FN-prosessen jeg har sett. Den mangler kreativitet, fleksibilitet og tillit, sier Mexicos klimaambassadør Luis Alfonso de Alba. Nå skal han få skuta på rett kjørl, som ansvarlig for å forberede forhandlingene i Cancun i Mexico i desember.

**Tekst og foto:** KRISTIAN SKJELLUM AAS  
ka@naturvern.no

Natur & miljø møtte De Alba på konferansen om skog og klima, som Regjeringen arrangerte i Holmenkollen. Den meksikanske toppdiplomaten har over 30 år bak seg i FN-systemet, og er håndplukket av vertskapet, den meksikanske regjeringen, til å finne forslag og løsninger som landene kan enes om på klimaforhandlingene i desember.

Derfor reiser han nå verden rundt og konsulterer.

– Det er veldig vanskelige forhold, hvis vi tar utgangspunkt i situasjonen etter København. Vi holdt et formøte i Mexico, der de deltagende landene ble enige om et mandat for å utarbeide en ny forhandlingstekst. Denne teksten er nylig lagt frem, og vil forhåpentligvis bli anerkjent som basis for forhandlingene i juni, sier De Alba.

### TETT MED DANMARK

De Alba er ingen miljøaktivist. Han har sin bakgrunn i FN-systemet, og har vært president for FNs menneskerettighetsråd. Han har også arbeidet med spørsmål om våpenhandel, vold, internasjonal kriminalitet og

mange andre felter. Nå er det klimaarbeidet som står i fokus.

– Formelt sett er det fortsatt Danmark som har presidentskapet i FNs klimakonvensjon. Derfor samarbeider vi tett med danskene, og de har bedt oss om å utvise lederskap i forkant av forhandlingene som vi skal huse, forteller De Alba.

### REFORM-NESE

De Alba er kjent i FN-systemet som en mann med nese for omstillinger og reformer. Da han ledet menneskerettighetsrådet, ble hele FNs organisasjon på området reformert. Han mener at det også trengs reform innen klimaarbeidet til organisasjonen.

– Klima er ikke lenger bare et

miljøspørsmål. Det angår finans, energi, landbruk, utenrikspolitikk og nær sagt alle politiske aspekter. Derfor ønsker vi en videre tilnærming i forhandlingene i Cancun. Før har det alltid vært miljøvernministeren som har ledet forhandlingene. I Mexico blir det utenriksministeren, forteller De Alba.

### – DE BOER HAR FEILET

Han ønsker å støtte både den formelle

Å få til en verdensomspennende avtale som skal erstatte Kyoto er ikke realistisk.



forhandlingsprosessen i FNs arbeidsgrupper, samt initiativ som kommer fra andre, og mener det absolutt er mulig å komme frem til håndfaste resultater i år. FNs avtroppende klimasjef Yvo de Boer sa på en pressekonferanse i mai at han så det som svært lite sannsynlig at en avtale kom på plass i Cancun.

– Jeg er ikke glad for hans uttalelser. Yvo de Boer er alt for nær tidspunktet da han skal forlate sin jobb. Og han har feilet, sier De Alba.

#### **LIKT, MEN FORSKJELLIG**

De Alba tror ikke det viktigste spørsmålet er om det blir en bindende avtale i Cancun eller ikke. Han mener hovedpoenget er å få klarhet i hvilke instrumenter man faktisk trenger.

– Å få til en verdensomspennende avtale som skal erstatte Kyoto er ikke realistisk. Vi trenger en ny avtale der alle behandles «likt, men forskjellig», der alle får ansvar, men industriland og utviklingsland behandles noe forskjellig, på grunn av ulike

Prosesen må gi resultater, og ha legitimitet, kapasitet og innsyn.

utgangspunkt. I tillegg til dette trenger vi sannsynligvis en særavtale for USA, som er det eneste store industrilandet som står utenfor Kyoto, sier De Alba.

I tillegg mener han det trengs et system for å overvåke utslippene i alle land, samt en felles mal for hvordan disse skal rapporteres. Videre må det kompetanseheving og utvikling av ekspertise til i mange land.

– Prosesen må gi resultater, og ha legitimitet, kapasitet og innsyn. Det er ikke lett,

men en konsensusløsning er mulig. Vi har ingen andre valg enn å prøve, sier Mexicos engasjerte klimaambassadør til Natur & miljø.

#### **MEXICO I MIDTEN**

Klimaforhandlingene går nå videre. Etter møtet i Bonn i juni vil det bli holdt to forhandlingsrunder i høst før toppmøtet i Cancun i Mexico i desember. Luis Alfonso de Alba er ansvarlig for at det finnes et grunnlag for forhandlinger når delegatene ankommer Cancun.

– Mexico er midt imellom u- og i-land, vi er ikke bundet opp av medlemskap i overnasjonale organisasjoner, og er en stor og viktig FN-spiller. Det gir oss bedre kort på hånden for å lykkes enn hva Danmark hadde i forkant av København-toppmøtet. Dette er ikke ment som kritikk av det danskene gjorde, det er ikke snakk om å være bedre eller verre enn Danmark, bare annerledes. Så får vi se om det blir en bedre prosess av det, sier De Alba.



# BROBYGGER OG TILRETTELEGGER

– Jeg kommer aldri til å lære meg alle detaljene om klima, men dette dreier seg om maktforhold og strukturer i verden. Det er innen diplomatisk erfaring og internasjonal politikk jeg har min styrke, sier Aud Lise Norheim. Møt Norges nye klimasjefsforhandler.

**Tekst:** KRISTIAN SKJELLUM AAS  
ka@naturvern.no

Hun begynner ikke i sin nye jobb før 1. juli, men skal være med på FNs klimaforhandlinger i Bonn i juni som «lærling». Hun er travel, og hadde ikke tid til å møte Natur & miljø i Norge. Dermed måtte intervjuet tas på telefon til Libanon, der Norheim har arbeidet siden 2007. Norheim er ingen nykommer når det gjelder diplomati og internasjonal politikk. Hun har arbeidet for utenriks-tjenesten siden 1985, og har vært ambassadør i Bangladesh og Libanon. I tillegg har hun vært utstasjonert på de norske ambasadene i Italia, Syria og Sør-Afrika.

– Klimaforhandlingene dreier seg om maktforhold, forholdet mellom rike og fattige deler av verden, og forhold mellom ulike stater. Da jeg søkte denne jobben var det med bakgrunn i at jeg har kunnskaper og erfaringer om dette. Så er det godt å vite at jeg vil få et forhandlingsteam som gjør

en veldig bra jobb, og er mer eksperter på klima enn hva jeg er, sier Norheim.

## VIL SENDE PASNINGER

Hun skryter av hva den norske delegasjonen til klimaforhandlingene har utrettet så langt, og ser ingen vits i å endre kursen radikalt i forhold til forgjengeren, nåværende arbeidsminister Hanne Bjurstrøm. I og med at Norheim ikke har begynt i jobben ennå, vil hun ikke komme med store, forpliktende programerklæringer. Men hun tror Norges linje, med å være brobygger mellom i- og u-land, tilrettelegger og forslagsstiller, er konstruktiv.

– Jeg tror Norge kan ha en viktig rolle i å «sende pasninger». Vi er ingen stormakt, men et rikt land med innflytelse og tillit hos både rike og fattige land. Vi kan forsøke å komme med konstruktive, nytenkende forslag, og ha en selvstendig rolle. Samtidig er det viktig at Norge finner noen sektorer der vi kan bidra mer. Rollen Norge har hatt i forhandlingene om å redusere klimautslipp fra skog er viktig, sier Norheim.

## VIL SNAKKE MED ALLE

I klimaforhandlingene er Norge alliert med andre industriland utenfor EU, i den løst organiserte «Umbrella Group». Her

– Jeg tror Norge kan ha en viktig rolle i å «sende pasninger». Vi er ingen stormakt, men et rikt land med innflytelse og tillit hos både rike og fattige land.



FOTO: DEN NORSKE AMBASSADEN I BEIRUT

sitter blant annet Australia, Canada, USA, Ukraina, Russland og Japan, alle land som ikke er kjent for sitt store, konstruktive bidrag til å kutte i utslippene eller få på plass forpliktende, internasjonale avtaler på klimafeltet.

– Er Norge dermed medlem av «verstingklubben?»

– Hvis dette er en «verstingklubb», er det godt å få inn en «besting». Vi snakker med alle grupperinger, vi, men ved å være med i denne gruppen har vi en ekstra mulighet for å påvirke dem. Det er en viktig gruppe å snakke med, sier Norheim.

#### – FN MÅ HA LEDELSEN

Etter forhandlingsfadesen i København har flere pekt på at FNs forhandlingsregime er tungrodd, og at klimaproblemet bør løses i andre fora. Det tror ikke Norheim.

– Jeg har tro på at FN må ha ledelsen.

Mye av utfordringen blir å skape større tillit mellom i- og u-land. Man kan ikke flytte forhandlingene til for eksempel G20, og late som om bare rike land betyr noe. Hvis man ikke tar hensyn til alle, og spesielt til de store, utviklende landene som Brasil, Kina, India og Sør-Afrika, kommer man ikke videre, mener Norheim.

– Det virker som om København-toppmøtet fikk problemer fordi man ikke snakket tilstrekkelig sammen på forhånd. Da blir utgangspunktet ofte surt. Man må skape mye mer reell dialog.

#### ÅPEN LINJE

Norheim ser heller ingen grunn til å endre på den tidligere sjefens åpenhetslinje, verken overfor sivilsamfunn eller media. Norge er en av svært få nasjoner som har en representant for det sivile samfunn som fast medlem av sin delegasjon til klimaforhandlingene, og som hjelper både media og organisasjoner med sitt arbeid. Samtidig vil Norheim se klimaforhandlingene i sammenheng med forhandlingene om biologisk mangfold, som skal foregå i Nagoya i Japan i oktober.

– Det er viktig å se disse problemene i sammenheng, de forsterker hverandre og henger sammen. Akkurat hvordan vi skal gjøre det må jeg komme tilbake til når jeg har begynt i jobben, men det må være en samordning her, mener Norheim.

Aud Lise Norheim begynner i arbeidet som norsk forhandlingsleder til klimaforhandlingene 1. juli 2010.

# KUTT GIR LEDIGE KVOTER

Norge hadde nedgang i sine klimagassutslipp i 2009. Men klimakvotene som ikke ble brukt av norske bedrifter i 2009, kan igjen selges på det åpne markedet i år, og dermed øke utslippene senere.

**Tekst:** MARTIN ØDEGAARD  
redaksjonen@naturvern.no

Når norske utslipp går ned, og bedriftene ikke bruker kvotene de fikk utdelt i 2009, betyr det at kvotene kan selges på det åpne markedet. Dermed kan bedriftene som er med på systemet forurenses desto mer neste år.

– Dette gir ikke så store utslag for Norge, men det er relevant for markedet som helhet, sier Bård Lahn, klimarådgiver i Norges Naturvernforbund.

#### ÅPNER FOR ØKNING

De ledige kvotene gir også muligheter. Lahn mener at nedgangen i utslipp som finanskrisen har ført til gjør at man kan øke utslippsmålene uten at kostnadene for næringslivet vil øke.

– At mange har kvoter til overs betyr at det blir lettere å øke klimamålene sine. Blant annet kan EU øke fra 20 prosent kutt til 30 prosent kutt uten at det vil ha noen større betydning for kvoteprisen, sier han.

Lahn viser til en rapport fra EU som sier at kvoteprisen ikke vil øke dersom klimamålene skjerpes.

#### NEDGANG I NORSKE UTSLIPP

I midten av mai presenterte Statistisk Sentralbyrå Norges utslipp av klimagasser for 2009. De viste at de norske utslippene av klimagasser hadde gått ned med 5,4 prosent sammenliknet med 2008. De norske utslippene er nå bare 2,2 prosent høyere enn de var i 1990. Det var andre år på rad



Norcem i Brevik er en av de største aktørene i det norske kvotesystemet.

FOTO: VETLE HOUG/WIKIMEDIA COMMONS

at de norske utslippene gikk ned. Alle de store utslippssektorene hadde nedgang i sine utslipp, hvor industri var den sektoren som sto for de største utslippskuttene. Men også olje- og gassvirksomheten, veitrafikken og landbruket hadde nedgang i sine utslipp. Det er i hovedsak finanskrisen som er årsaken til nedgangen i utslippene, og SSB antydte også at utslippene nå kan være på vei opp etter at virkningene av finanskrisen er over.

– Finanskrisen har redusert aktiviteten i industrien og gir dermed lavere utslipp fra industrien og veitrafikken. Aktiviteten er derimot ventet å ta seg opp igjen i årene som kommer, og uten nye tiltak vil utslippene igjen øke, sier Lars Haltbrekken, leder i Norges Naturvernforbund. Spesielt mener han oljeindustrien slipper lett unna.

– Oljeindustrien er de med mest penger og som slipper ut mest. Det stilles svært få klimakrav overfor oljeindustrien. Nå må regjeringen våge å stå opp mot Helge Lund og co for å få utslippene fra oljeindustrien ned, sier Haltbrekken.



– Just plug the damn hole.

**President Barack Obama er frustrert over oljelekkasjen i Mexicogulfen. (Fox News)**

– Jeg ser ikke, i går, i dag eller i morgen, noen mulighet for at en eller annen abstrakt gruppe, bak lukkede dører, kan tre utslippsmål over hodet på noen.

**FNs avtroppende klimasjef Yvo de Boer tror klimautslippsmål må forhandles frem mellom land, sa han på en pressekonferanse i Bonn. (UNFCCC)**

– Hun er så flink at hun trenger ikke mine råd.

**De Boer har stor tro på sin etterfølger Christiana Figueres. (UNFCCC)**

– Det eneste som kan redde menneskheten fra en klimatragedie er utøvelse av globalt demokrati.

**Bolivias FN-ambassadør Pablo Solon, i forkant av landets verdenskonferanse om klimaendringer i Cochabamba i april. (The Guardian)**

– Hvis det faktisk blir lyntog som konkurrerer mot fly for eksempel mellom Bergen og Oslo, så er det ingen grunn til å tro at det vil gå annerledes her enn på kontinentet, og der har det ført til at flyruter er lagt ned. Flyet er blitt utkonkurrert av lyntog.

**Kommunikasjonssjef Kenneth Vikse i SAS snuser på om selskapet skal investere i lyntog. (Aftenposten)**

– Grønne arbeidsplasser er et av de mest fluffy begrepene jeg hører i norsk debatt.

**Arbeidsminister Hanne Bjurstrøm mener det er viktig å være konkret. (Bellona)**

– Jeg er meget uenig i en slik parole og synes den er på grensen til det motbydelige.

**Arbeiderpartipolitiker Erik Roth Nilsen (Moss Avis) synes det er motbydelig at Natur og Ungdom fikk lov til å gå i 1. mai-toget i Moss med parole om Oljefritt Lofoten og Vesterålen.**

# STØTTE TIL MILJØØDELEGGELSE

Milliardstøtte til miljøskadelig virksomhet bidrar til å holde Norges klimautslipp oppe, spre miljøgifter og ødelegge naturmangfold. Nylig økte Regjeringen bevilgningene til flere av ordningene.

**Tekst:** TOR BJARNE CHRISTENSEN  
tbc@naturvern.no

Støtte til innenlands flytrafikk, støtte til hogst i artsrike gammelskoger, subsidiering av drivstoff til fiskeflåten. Milliarder av kroner bevilges hvert år til virksomhet som forurenser, skaper store klimagassutslipp og ødelegger biologisk mangfold.

Det kalles perverse subsidier, eller miljøsvinstøtte. Norge har en lang rekke slike tilskudd og skattefritak. Felles for dem er at de bidrar til å holde liv i miljøskadelig virksomhet. Mye av det er ikke lønnsomt og ville derfor ikke eksistert i dagens omfang uten kunstig åndedrett fra statskassen

## 14 MILLIARDER I SKADELIG STØTTE

I alt beløper miljøskadelige subsidier seg til flere milliarder årlig. På oppdrag fra Finansdepartementet foretok konsulentfirmaet Sweco Grøner en kartlegging av slike tilskudd i 2008. Firmaet leverte en rapport med en lang liste, der landbruk og samferdsel lå på topp med de fleste og mest skadelige ordningene. Natur & miljø har nå gått gjennom listen og funnet at Regjeringen viderefører praksisen, i full skala. I 2008 utgjorde tilskuddene 13,6 milliarder kroner. For årets budsjett ligger de på drøye 14 milliarder.

## ØKTE STØTTE I REVIDERT BUDSJETT

Daværende finansminister Kristin Halvorsen uttalte at rapporten ville bli nyttig i arbeidet med de kommende statsbudsjettene. Men hverken Halvorsen eller hennes etterfølger Sigbjørn Johnsen har foretatt

noen kursendring. Snarere tvert imot. Subsidiene Sweco Grøner trakk frem som miljøskadelige er samlet økt med drøye 400 millioner kroner på to år.

I revidert nasjonalbudsjett for 2010 fikk dessuten flere av ordningene påplussinger:

- 27 millioner kroner mer til kjøp av innenlands flyruter.
- 26 millioner kroner mer til kjøp av transport Bergen-Kirkenes, Hurtigruten.
- 1 million kroner til fritak for fyringsoljeavgift for tang- og taretrålere.

## ANBEFALER KRITISK GJENNOMGANG

– Vi anbefaler en kritisk gjennomgang av ordningene med tanke på omlegging eller avvikling av miljøskadelige tilskudd, sier administrerende direktør Øystein Olsen i Statistisk Sentralbyrå.

Han ledet et utvalg som gransket hvor-

Støtte til bygging av skogsbilveier for hogst i bratt terreng er blant de grelleste eksemplene på perverse subsidier.



FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN



Norge subsidierer drivstoff til fiskefartøy for cirka 400 millioner kroner i året ved fritak for mineraloljeavgift og CO<sub>2</sub>-avgift.

dan bærekraftig utvikling og klima kan ivaretas i offentlige beslutningsprosesser. Arbeidet resulterte i en offentlig utredning, NOU 2009:16.

– Etter utvalgets vurdering er det betydelige muligheter for bedre forvaltning av biologisk mangfold ved å fjerne eller legge om miljøskadelige tilskudd og subsidier i ulike former, skriver utvalget i sin tilrådning.

### HOGST I GAMMELSKOG

Utvalget trakk frem tilskudd til bygging av skogsbilveier i ulendt terreng som et eksempel. Støtten fører til at artsrike gammelskoger i bratt lende blir hugget. Uten subsidiene ville ikke hogsten vært lønnsom.

Daglig leder Rune Aanderaa i Sabima, Samarbeidsrådet for biologisk mangfold, har arbeidet for å skape oppmerksomhet om saken i en årrekke.

– Her holder Regjeringen liv i en type hogst som med kirurgisk presisjon ødelegger biologisk mangfold. Uten subsidiene ville skogen fått stå i fred. Slike miljøfiendtlige ordninger må stanses, sier Aanderaa.

### STATLIG STØTTE TØMMER HAVENE

Perverse subsidier får skylden for klimautslipp og rasering av biologisk mangfold verden over. En ny FN-rapport gir statlige subsidier en stor del av ansvaret for at verdenshavene er i ferd med å bli tømt for fisk.

– Det er først og fremst statlige subsidier som fører til overfiske. Fiskeflåten er 50–60 prosent større enn de burde vært, sier økonomen Pavan Sukhdev, leder i FNs miljøbyrås avdeling for grønn økonomi, ifølge NTB.

I FN-rapporten konkluderes det med at omfattende kutt i subsidiene er nødvendig for å unngå en katastrofal reduksjon i fiskebestandene.

– Om de ulike beregningene vi har sett slår til, vil situasjonen om 40 år være at vi i praksis er gått tom for fisk, sa Sukhdev i forbindelse med lanseringen av rapporten.

### NORGE STØTTER OVERFISKET

Og situasjonen er alvorlig. 30 prosent av verdens fiskebestander har allerede brutt sammen. Norge er intet unntak. Både bestanden av pigghå og ål har kollapset i norske farvann. Ålen ble inntil nylig beskattet, mens det fortsatt er direkte fiske etter pigghå i Norge. Kysttorsken i nord er redusert med 50–80 prosent på 20 år. Likevel tillater norske myndigheter at overfisket fortsetter, stikk i strid med råd fra havforskningen.

Norge bidrar også med kraftige subsidier av drivstoff til fiskefartøy, en ordning som faller spesielt godt ut for trålerne. Fiskeflåten får både fritak for mineraloljeavgift og CO<sub>2</sub>-avgift. Støtten beløper seg til cirka 400 millioner årlig.

Et godt eksempel på gammeldags og feilslått politikk, mener Norges Naturvernforbund.

– Hvis Norge skal subsidiere fiskerierne, hvorfor subsidiere forurensningen fra båtene? Fritaket gir desidert størst fordeler til de store trålerne. En CO<sub>2</sub>-avgift ville gitt oss en langt mer miljøvennlig fiskeriflåte med et kystfiske som også gir oss flere arbeidsplasser, sier Lars Haltbrekken, leder i Naturvernforbundet.

### SAMLET MILJØBEVEGELSE

I denne saken står miljøbevegelsen samlet. Naturvernforbundet, Framtiden i våre hender, WWF og Sabima kritiserer alle Regjeringen for systematisk subsidiering og skattefritak til de næringene som slipper ut mest og ødelegger mest natur. Kraftkrevende industri, sjøfart, luftfart og landbruk har høyest utslipp og mottar de største subsidiene.

– Det er de næringene som utøver størst press på naturen som får de største tilskuddene, og de får fortsette år etter år, uten at det gjøres noe. Nå er det på høy tid å vri tilskuddene til å bli miljøfremmende i stedet for å ødelegge, sier fagleder Arnodd Håpnæs i Naturvernforbund.

### VURDERES I BUDSJETTENE

Finansdepartementet hadde ingen politikere tilgjengelig da Natur & miljø ba om en kommentar. Informasjonsavdelingen opplyste at miljøskadelige subsidier vurderes i forbindelse med de årlige statsbudsjettene.

– Når det gjelder NOU 2009:16 er det i revidert nasjonalbudsjett 2010 gitt en oversikt over utvalgets viktigste tilrådninger på de tre hovedområdene (miljøgifter, biologisk mangfold og klima) sammen med en kort oppsummering av høringsuttalelsene. Finansdepartementet opplyste også i revidert nasjonalbudsjett 2010 at Regjeringen tar sikte på å komme tilbake til utvalgets forslag i Nasjonalbudsjettet for 2011, skriver seniorrådgiver Anders Lande i Finansdepartementet i en e-post.

# Økonomiprofessor Jørgen Randers: – UBEGRIPELIG!

Nylig lovte Norge Indonesia seks milliarder for å redde artsmangfoldet i regnskogen. Samtidig gir Regjeringen pengestøtte til hogst i norske artsrike gammelskoger. – Komplette ubegripelig, sier økonomiprofessor Jørgen Randers.



Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN  
tbc@naturvern.no

Som viseadministrerende direktør i WWF på 1990-tallet arbeidet Randers med å rette søkelyset mot perverse subsidier som fører til miljøødeleggelser. Drøye ti år senere må økonomiprofessoren på BI konstatere at svært lite har skjedd i Norge.

## – KORTSIKTIG POLITIKK

– Norge fortsetter for eksempel å betale subsidier til hogst i bratt terreng. I stedet burde man betalt bonden for å drive tynningshogst eller for å drive landskapspleie. At denne typen perverse subsidier ennå ikke er fjernet er for meg komplett ubegripelig. Det viser hvor kortsiktig politikk som føres her i landet, sier Randers.

Han mener at norsk landbruks- og fiskeripolitikk er preget av store bevilgninger som opprettholder ulønnsom hogst og matproduksjon med store negative miljøkonsekvenser.

## MILLIARDER TIL INDONESIA

– I stedet for å produsere mest mulig tømmer og mat burde bøndene få støtte for å skjøtte landskap og ta vare på biologisk mangfold. Det er det Norge betaler Indonesia for, når man nå gir noen milliarder til regnskogen, sier Randers.

I slutten av mai undertegnet Norge en avtale som sikrer Indonesia seks milliarder norske kroner. Indonesia har forpliktet seg til å stanse ødeleggelsen av naturskog for å etablere plantasjer i to år. Det er ikke første gang Norge bevilger penger til regnskog. Lignende avtaler er inngått med Brasil og Guyana.

## GAMMEL OG PESSIMISTISK

Samtidig opprettholder Regjeringen en rekke tilskuddsordninger som går ut over Norges eget biologiske mangfold. At Regjeringen ikke gjør noe med dette, har Randers følgende forklaring på:

– Kapitaleiere, ansatte, bønder og fiskere kjemper imot, fordi de frykter for sine arbeidsplasser. Det er hovedgrunnen. Men dette trenger ikke å gå ut over sysselsettingen. Man kan simpelthen støtte bærekraftig virksomhet, sier Randers.

– Tror du på noen snarlig kursendring?

– Jeg begynner å bli så gammel og pessimistisk at jeg har mine

Økonomiprofessor Jørgen Randers mener at norske bønder heller burde få betalt for å ta vare på det biologiske mangfoldet i stedet for å ødelegge det.

FOTO: JO STRAUBE

tvil, men jeg håper inderlig at vi snart har kommet så langt at det kan skje noe. En ting er helt sikkert, det har gått utrolig sent, sier Randers.

# VIL ANMELDE GRUVESELSKAP

**Naturvernforbundet i Sør-Varanger jobber med en anmeldelse mot gruveselskapet Sydvaranger Gruve AS.**

**Tekst:** MARTIN ØDEGAARD  
redaksjonen@naturvern.no

Sydvaranger Gruve AS har dumpet kjemikalier i fjorden som er i strid med utslippstillatelsen. I løpet av vinteren har selskapet prøvd ut flere flotasjonskjemikalier, kjemikalier som separerer ulike bergarter, ved gruva i Kirkenes. Dette har de hatt tillatelse til å gjøre, forteller Gunnar Reinholdtsen, leder for Naturvernforbundet i Sør-Varanger. Men grunnen til at de nå går til anmeldelse er at de har sluppet ut andre midler enn de har tillatelse til.

## GIFTIGERE ENN TILLATELSEN SIER

Blant kravene fra Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) er at stoffene som brukes må være biologisk nedbrytbart. Men Magnafloc LT 37, som er blant stoffene som er sluppet ut i fjorden, er ikke testet for nedbrytbarhet. Stoffet karakteriseres som giftig for fisk av forskere ved Havforskningsinstituttet.

– Å følge vilkårene er bedriftens ansvar, sier seksjonssjef i Klif, Harald Sørby til Fiskeribladet Fiskaren.

– Gruva har lov til å teste kjemikalier som er mer miljøvennlige enn det de bruker. Om kjemikaliene går i en ugunstig retning for miljøet, har de brutt utslippsvilkårene, sier Sørby.



Kirkenes sentrum med Bøkfjorden i bakgrunnen. Her er det sluppet ut giftige kjemikalier fra gruvedriften uten tillatelse, mener Naturvernforbundet.

FOTO: GUNNAR REINHOLDTSEN

## STARTET I FJOR

AS Sydvaranger, som en gang var Norges største gruveselskap, ble lagt ned i 1996. Reinholdtsen forteller at det er investert nærmere en milliard for å få gruvene opp og gå siden Sydvaranger Gruve AS startet produksjonen av jernmalmskonsentrat i fjor.

– Vi mener de ikke har fulgt kravene som ble stilt, og at dette er brudd på forurensningsloven, sier Reinholdtsen.

## SØKNAD INNE

Gruveselskapet har en søknad inne hos Klif for å få slippe ut 500 tonn i året med det giftige kjemikaliene Lilafloc. Klif har annonsert at svar på søknaden skal komme før sommeren.

– Det er denne søknaden vi er mest spent på, sier Reinholdtsen. Han mener det er vanskelig å gjette hvilken vei Klif går.

– Selv om du mener du har veldig gode

argumenter i en sak, så skjer det likevel at det ikke går veien, sier han.

## – Tenk nytt i klimapolitikken!

14 forskere, noen av dem kjente klimaforskere, foreslår i det såkalte Hartwell-dokumentet at man må tenke nytt i klimasaken. De mener forsøket på å løse klimaproblemene kjørte seg fast i 2009, blant annet på grunn av forhandlingsfiaskoen i København og tyveriet av e-poster fra britiske forskningsinstitusjoner, som ble brukt til å spre tvil om FNs klimapanelers konklusjoner. De mener man må fokusere mindre på skyld, og mer på å finne løsninger, og på å tilpasse samfunnet til de klimaendringer som uansett vil finne sted.

 **Fred. Olsen & Co.**

Fred Olsens gate 2  
0107 Oslo  
Tlf.: 22 34 10 00  
Telefax: 22 41 24 15



# TV-BIOLOGEN

## Biologiprofessor Dag Hessen var veldig i tvil om han skulle bli med på tv-show med Anne-Kat. Hærland og Dagfinn Lyngbø.

**Tekst:** KRISTIAN SKJELLUM AAS  
ka@naturvern.no

For miljøvernere er han kjent som en solid biolog, med store islett av filosofi og dypøkologi i sin tenkning. For tv-publikum er han kjent fra panelet i showet «Hærland og Lyngbøs Big Bang», som erstattet Ivar Dyrhaug som familieunderholdning på fredager. Men Hessen har stukket seg frem før, både som skribent, forfatter og forsker.

– Mitt første faglige innlegg sto på trykk i Natur og Ungdoms medlemsblad Skog og Mark i 1974, og handlet om vasskraftregulering i Jotunheimen, minnes Hessen.

### – FISKEN KOMMER IKKE FRA FRYSEDISKEN

De to største miljøutfordringene i verden i dag er klimakrisen og tapet av biologisk mangfold. Hessen ser to hovedgrunner til at artstapet må stanses raskt.

– Det ene argumentet er at alle arter har et moralsk krav på eksistensberettigelse. Det andre er at vi mennesker er avhengige av naturen på en mye mer fundamental måte enn vi tenker på til daglig. Fisken kommer ikke fra frysedisken. Naturen gir oss velvære, fysisk og psykisk stimulans, men også medisiner, matvarer og økosystemtjenester som vann og luft, sier Hessen.

FN-prosjektet TEEB forsøker å prissette tjenestene som økosystemene gir oss. Hessen ser dette som en mulighet for å synliggjøre hvor viktig naturen er for oss mennesker.

– Men hva skjer den dagen økonomene kommer frem til at en art eller et økosystem er samfunnsøkonomisk ulønnsomt? Slike økonomiske vurderinger kan slå begge veier, og må brukes med omtanke, mener Hessen.

### SKEPTISK TIL LOKAL FORVALTNING

Hessen var med på å utarbeide forslaget til naturmangfoldlov, som han betegner som et

«glimrende lovverk, hvis det blir riktig brukt».

– Målet med loven er å sikre tilstrekkelig naturgrunnlag for at videre utvikling skal kunne skje. En forutsetning for dette, og for å sikre kanskje den viktigste delen av artsmangfoldet, de nesten usynlige og ukjente artene, er å verne tilstrekkelig med områder, sier Hessen.

Han er derfor skeptisk til lokal forvaltning av verneområder, og mener de representerer verdier som har betydning langt utover kommunene der de ligger.

– Kommunepolitikere får ikke politisk gevinst av å verne arter som ofte oppleves som kuriøse. De blir målt på næringsvennlighet og arbeidsplasser. Derfor er det viktig med et solid nasjonalt lovverk, og solid oppfølging, mener Hessen.

### SÅRBAR VEKSTØKONOMI

Men områdevern i Norge og sikring av viktige biotoper verden over gjør ikke noe med det strukturelle problemet som fører til miljøødeleggelser, mener Hessen.

– Vår produksjon og forbruk legger beslag på stadig større områder og mer ressurser. Vi har et sårbart økonomisk system, som bygger på kontinuerlig vekst. Et sammenbrudd i dette systemet kan bringe med seg noe godt på lengre sikt. Mange undersøkelser viser at det ikke er det absolutte konsumet som gjør folk lykkelige. Så lenge basisbehovene er oppfylt, er det den relative rikdommen, at du har det like bra som naboen, som gir lykke. Jeg ser en parallell til økosystemer som krasjer, og dermed går fra en likevektstilstand til en annen. Noe lignende kan skje i økonomien, og det kan bli ubehagelig på kort sikt, men vil måtte gi grobunn for et system som bygger på andre verdier enn vekst, mener tv-biologen. Ikke et enkelt budskap å komme frem med på fredagskvelden.

– Men kan det skape litt interesse for fag og kunnskap, er det verdt å være på tv, sier Hessen.



A close-up portrait of a man with short, dark hair, wearing a white shirt. He is looking slightly to the right of the camera with a neutral expression. The background is a blurred green field.

– Kommune-  
politikere får  
ikke politisk  
gevinst av å  
verne arter  
som ofte  
oppleves  
som kuriøse.  
Derfor er det  
viktig med et  
solid nasjonalt  
loverk

## PORTRETTE

**Hvem:**  
Dag O. Hessen

**Hva:**  
Miljøengasjert professor i biologi ved  
Universitetet i Oslo

**Hvorfor:**  
TV-aktuell i vår, i populærvitenskapelig  
talkshow med Anne-Kat. Hærland og  
Dagfinn Lyngbø. Fikk SABIMAs biomang-  
foldpris for 2010.

# EFG HOV+DOKKA tar miljøansvar

**EFG HOV+DOKKA AS er Norges største leverandør av kontormøbler. Vi tilbyr markedets bredeste og dypeste sortiment. I tillegg lanserte vi høsten 2009 en ny skolekolleksjon: EFG Education.**

**Vi har egne avdelinger i de 11 største byene i Norge samt et landsdekkende forhandlernet. For mer informasjon - se [www.efg.no](http://www.efg.no).**

De menneskeskapt klimaendringene er en av vår tids største utfordringer. EFG European Furniture Group erkjenner dette og deltar aktivt i dugnaden for å redde vårt felles miljø.

Miljøproblematikken er ingen nyhet for oss i EFG. Vi har i lang tid arbeidet bevisst med miljøspørsmål for å redusere vår belastning på miljøet og for å øke miljøbevisstheten hos våre ansatte.

Noen eksempler på det vi gjør:



**EFG HOV+DOKKA** ble fra februar 2008 en klimanøytral bedrift som den første i kontormøbelbransjen. Klimaregnskap utarbeides og FN-godkjente kvoter kjøpes inn.



**EFG HOV+DOKKA** er med i regjeringens Klimaløftet for å bidra til å nå deres ambisiøse klimamål.



**EFG HOV+DOKKA** er medlem i Grønt Punkt Norge og deltar dermed i næringslivets dugnad for resirkulering av emballasje.



Vi har svanemerket deler av vårt sortiment. Svanens miljøkrav omfatter hele livssyklusen fra råvarer til avfallsminimering, fra produksjon til bruk. Dessuten innebærer selvfølgelig lang livslengde at miljøpåvirkningen minsker. Kvalitet og funksjonalitet er derfor ytterligere to kriterier i merkingen.



Vi samarbeider med Norges Naturvernforbund.

I tillegg er produksjonsselskapene i EFG European Furniture Group ISO 14001 og ISO 9001 sertifisert og har sertifikat for FSC-merking. Mange av produktene har verifisert Environmental Product Declaration (EPD) basert på ISO 14025 som tar utgangspunkt i livssyklusanalyser.



[www.efg.no](http://www.efg.no)

# ÅRETS FUGL I FRITT FALL?

FOTO: TOM SCHANDY/SAMFOTO.NO



**TRUEDE  
ARTER**

Fuglekikkere over hele landet er i gang med å kartlegge den norske bestanden av sandsvale. Ødeleggelse av fuglenes områder i Norge og Afrika, der den overvintrer, har trolig ført til en kraftig tilbakegang i den norske bestanden. Nå skal tallene på bordet.



# HULEBOER MED

→ I Storbritannia og Sverige går sandsvalene kraftig tilbake. Nå frykter Norsk Ornitologisk Forening at det samme er i ferd med å skje i Norge. Derfor er sandsvalen årets fugl.

**Tekst:** TOR B. CHRISTENSEN  
tbc@naturvern.no



FOTO: SERGEJ JELISEJEV

## Fakta

### Sandsvale (*Riparia riparia*)

- Status: lite kjent, trolig stor nedgang i bestanden
- Kraftig nedgang i Sverige og Storbritannia
- Utbredelse i Norge: hele landet
- Bestandsanslag: 50 000 – 250 000 par (svært usikkert)
- Trekker til Afrika sør for Sahara
- Lengde: 12-15 cm
- Vingspenn: 27-29 cm
- Alder: 9 år
- Føde: insekter
- Hekking: reirhule i skrent, 4-6 egg, begge kjønn ruger

Kilde: Dyr i Norges natur - Fugler, Bertmark Norge 2004



01



**TRUETE  
ARTER**

— Vi er bekymret for sandsvalen. Bestandene i våre naboland har gått kraftig tilbake. Trolig gjelder det Norge også. Dessverre har vi altfor liten kunnskap om fuglen, sier Ingar Jostein Øien i Norsk Ornitologisk Forening (NOF).

Han forteller at sandsvalen er blitt stemoderlig behandlet i en årrekke, men nå ønsker NOF å gjøre noe med saken. Sandsvalen er valgt som årets fugl, og fuglekikkere over hele landet er sendt ut for å telle.

— Et av tiltakene blir å kartlegge bestanden. Vi har bedt fylkes- og lokallag om å rapportere inn lokaliteter med sandsvaler, sier Øien.

### 90 PROSENT BORTE I STORBRITANNIA

Resultatet blir sannsynligvis ikke oppløftende. I Sverige anslo man bestanden til mellom 100 000 og 200 000 par. Etter at Sveriges Ornitologiska Förening i 2003 gjorde tellinger viste det seg at fuglen hadde gått kraftig tilbake tilbake.

— Urovekkende nok ble bestanden taksert til maksimum 74 000 par. Også i Storbritannia har sandsvalen hatt en kraftig reduksjon. I flere områder er bestanden redusert med mer enn 90 prosent. Fortsetter den trenden, står sandsvalen i fare for å bli utryddet der, sier Øien.

I Norge varierer bestandsanslagene fra 50 000 til 250 000 par. Det dreier seg i beste fall om kvalifisert gjetning.

### PÅ SVALETELLING I STEINBRUDD

Natur & miljø tar NOFs oppfordring alvorlig, og en fin forsommerkveld begir vi oss til et steinbrudd i Kobbervikdalen utenfor Drammen for å telle fugl. Vi kommer inn i steinbruddet fra oversiden og klatrer ned en skrent før vi følger en anleggsvei til nedre del av området. Det har vært drevet steinbrudd og pukverk her siden 1980-tallet. Gjennom årenes løp har man sprengt, knust og gravd seg inn i åsen. Ser du Nordbykollen fra avstand, lyser steinbruddet som et stort åpent sår i den skogkledde åssiden. I skogene her trives rådyr, rev, elg og hare, og fuglelivet er rikt, men i steinbruddet kan de ikke leve. Det har ikke manglet på klager fra naboer og miljøorganisasjoner. Men der noen planter og dyr må vike, dannes det leveområder for andre. Det ville ikke vært sandsvaler her hvis det ikke var for steinbruddet. Mennesket og maskinene gir fuglene beskyttelse mot predatorer og eggrovne. Samtidig er maskinene en av de største truslene mot sandsvalene i Norge.

### BULLDOSER ØDELA KOLONI

— Hvert år blir sandsvalekolonier ødelagt av maskinførere som ikke tar hensyn. Jeg kjenner til ett tilfelle der en sandsvalekoloni hadde slått seg ned på en byggeplass, der Avinor skulle lage en parkeringsplass. Vi informerte utbygger og badem ta hensyn til svalene, men de brød seg ikke. En dag fant vi stedet ødelagt. Noen hadde kjørt en bulldoser gjennom sandhaugen. Fuglene ga

# SANS FOR SAND

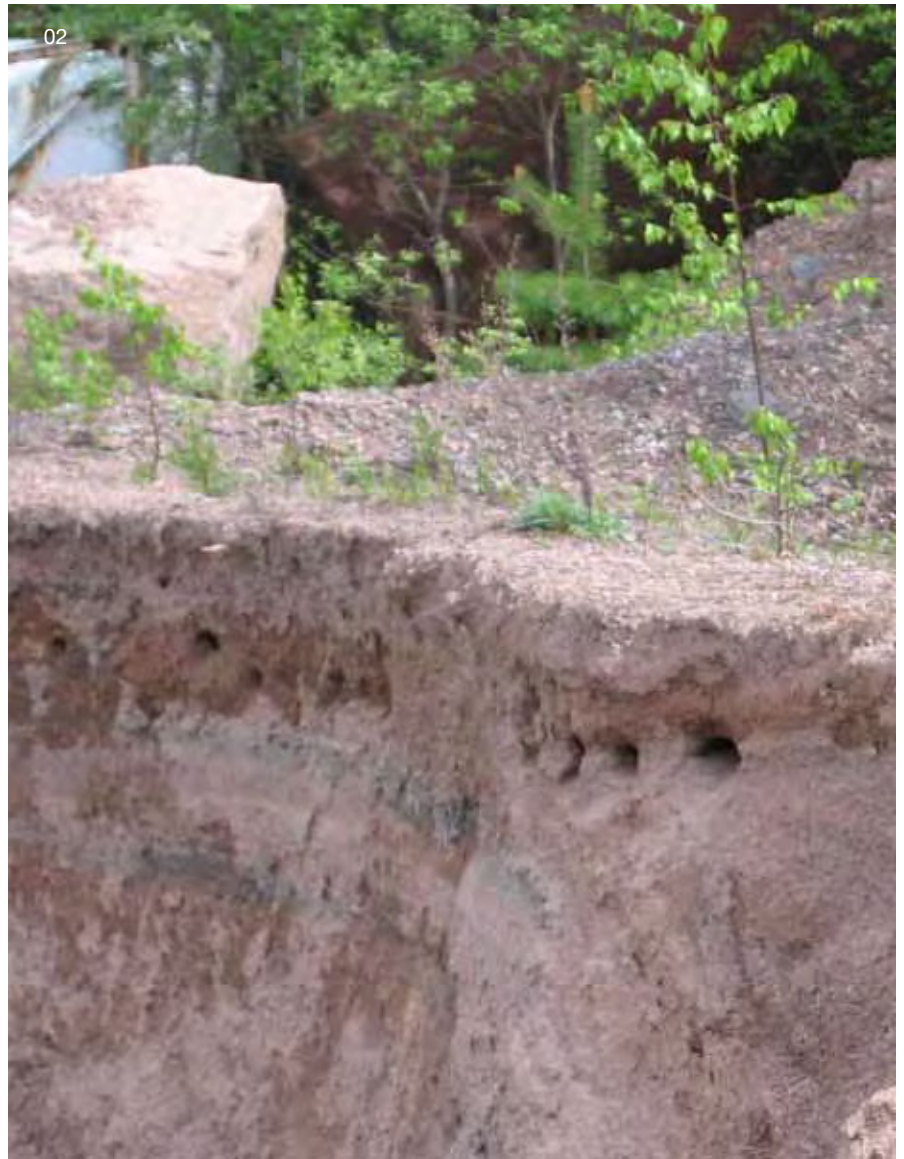
likevel ikke opp og greide å etablere en ny koloni i samme området. Dessverre rakk vi ikke å informere før den også ble ødelagt, forteller Øien.

Vi setter oss et lite stykke unna, med god utsikt over hulene. Svalekolonien har gravd ut 40-50 hull øverst i en bratt sandvegg, som danner et halvmåneformet krater. Ti-femten svaler sirkler i luften. De er fantastiske flygere, gjør brå svinger og kast, og er ikke redde for å sneie oss på et par meters avstand. De kan minne om små jagerfly, bare mye mer elegante og smidige. Kolonien gjør denne steinørkenen levende. Plutselig er de bare borte, og steinbruddet virker med ett dødt og forlatt. Et par minutter senere er de tilbake, som ingenstedsfra. Det ser ut som de leker. Så oppdager vi at de flyr etter hverandre, to og to, noen ganger tre. De holder følge ganske lenge. Av og til forsvinner en svale inn i en av hulene. Ganske snart følger følgefuglen etter. En liten stund senere er de på vingene igjen, og jakten fortsetter. Det er hekketid, og kampen om hunnene og de beste reirhulene er i gang.

I 2001 ble det observert 40 sandsvaler i dette steinbruddet. Da vi besøkte stedet kom vi ikke lenger enn til femten.

## FÆRRE OVERLEVER OVERVINTRINGEN

— Sandsvalen trekker til Afrika sør for Sahara, og nedgangen i Europa skyldes trolig at færre overlever overvintringen. Befolkningen vokser, og det er et stort press på områdene der nede. Våtmarker blir dyrket opp, og naturområder blir utbygget,



forteller Øien.

Sandsvaler hekker i sandbakker, elvemeler og grustak. De er avhengig av rette sandvegger, hvor de graver ut huler. Hulene kan være opptil én meter dype. Sandsvale lever i kolonier.

Nå ønsker NOF å informere alle sand- og grustak hvor det blir funnet sandsvaler, slik at de kan ta hensyn til fuglene i hekketiden.

— Vi tror folk kommer til å ta hensyn, hvis de vet om koloniene. Det er ofte ikke annet enn litt informasjon til maskinfører eller driftsansvarlig ved et sandtak som skal til for å forhindre at sandsvalekolonier blir ødelagt av maskiner. Det er viktig at koloniene får være i fred i mai, juni og juli, sier Øien.

01: Sandsvalebestandene er redusert med over 90 prosent flere steder i Storbritannia. Nå frykter Norsk Ornitologisk Forening at noe lignende kan skje i Norge.

FOTO: AXEL STRAUSS

02: I steinbruddet i Kobbervikdalen utenfor Drammen lever en koloni sandsvaler. Natur & miljø telte cirka 15 fugler og 40-50 reirhull.

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

## FOTOKONKURRANSEN

Vår vårtegn-konkurranse inspirerte en hel del deltakere, selv om startfeltet var knappere enn sist. Men vi mottok flere bilder som ga redaksjonen den gode vår-kilingen nedover ryggen. Nå håper redaksjonen på en regnfull sommer, for å få mange spennende bilder med rennende vann til høstutgaven.



**Vinner:** Eirin Kjønsvik Berg fra Kyrksæterøra i Sør-Trøndelag har her fanget ett av de klareste vårtegnene vi har: Blomsten som kjemper seg gjennom snølaget. Velkomponert, duggfriskt og sterkt vårfornemmende.

## Bli med i fotokonkurransen!

Neste tema:  
Rennende vann

Alle premierte får en ryggsekk fra Norges Naturvernforbund.

Vinneren får i tillegg et bokgavekort på 500 kroner.

### Slik kan du delta:

- Send maksimum tre bilder i jpg-format til redaksjonen@naturvern.no.
- Hvis størrelsen på den samlede e-posten overstiger 10 Mb, kan det hende den ikke kommer frem. Del gjerne opp forsendelsen i flere e-poster.
- Skriv «fotokonkurranse» i emnefeltet.
- Skriv gjerne et par ord om hvor bildet/

bildene er tatt, sammen med navn og adresse.

- Bildet/bildene må være hos oss innen 20. august 2010
- Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder, sendt på e-post.
- NNV forbeholder seg retten til å bruke innsendte bilder til Naturkalenderen 2011.



**Premiert:** Reidar Berg fra Leines har fanget ei humle i friske og frodige omgivelser.



**Premiert:** Helge Sunde fra Åsane i Bergen sender stadig svært gode bilder. Denne gang med nyutsprunget løv foran snødekte fjelltopper. Dette er vår i fjord-Norge!

# MOBILISERER MOT GIGANTGRUVE HER



Fjellet bak bygda Vevring inneholder 15 millioner tonn av det ettertraktede mineralet rutil. Nå står kampen om utbyggingen, som vil medføre over 350 millioner tonn steinavfall. Mesteparten skal dumpes i fjorden.

**Tekst og foto:** KRISTIAN SKJELLUM AAS  
ka@naturvern.no

Det er norsk fjordlandskap på sitt mest turistinnsmigrende. Snødekte fjelltopper speiler seg i den krusende fjorden. Utsikten over Førdefjorden har solgt Norge som feriemål mange ganger, i glansede brosjyrer og på nettsider. Nå kan idyllen stå for fall, mener Vevring og Førdefjorden miljø-

gruppe. Med støtte fra Naturvernforbundet, politiske partier, havforskere og store deler av lokalbefolkningen vil de ta vare på postkortmotivene rundt Vevring i Førdefjorden.

## **INGEN APRILSPØK**

– Avisa Arbeidets Rett på Røros hadde en aprilspøk i år om at utenlandske gruveselskaper skulle komme og utvinne mineraler

rett under der folk bor. Her er det alvor, sier SV-politiker og aksjonist Ole Erik Thingnes. Han sitter i kafekroken på lokalbutikken i Vevring, sammen med Arne Underlid og Åse Marie Helgheim. Thingnes' to barn springer rundt i lokalet. Utsikten over fjorden og Engebøfjellet, som danner «østveggen» til bygda, er slående vakker. Både inne og ute finnes kunst som er produsert til den



Åse Marie Helgheim, Ole Erik Thingnes og Arne Underlid kjemper mot planene om dagbrudd og fjorddeponi i hjembygda Vevring.



årlige Vevringutstillingen, som setter bygda på kunstkartet.

– Dette er ei kunstbygd. Det er mer enn 30 år siden den første Vevringutstillingen, og over alt er det utstilt kunst. Vi har fått mye støtte fra kunstnerorganisasjonene, forklarer Åse Marie Helgheim. Hun er styremedlem i Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane, og var til stede på Naturvern-

forbundets landsmøte i Bergen i fjor, der det ble enstemmig vedtatt at Naturvernforbundet skal arbeide mot gruveplanene i Sunnfjord.

### DAGBRUDD VIL FJERNE FJELLET

Det er selskapet Nordic Mining som eier rettighetene til utvinning av rutilforekomsten.

Selskapet er notert på Oslo Børs, og har også rettigheter til andre mineralforekomster i Norge og Ecuador. De utvinner ikke selv, men vil knytte til seg utvinningsekspertise for å gjennomføre driften i Engebøfjellet.

Planene forteller om et stort dagbrudd, som nærmest vil fjerne hele Engebøfjellet. Noe av massene skal deponeres i dalen bak fjellet, men det meste vil bli ført ned på fjordbunnen. Av 380 millioner tonn masse som skal tas ut, er bare 15 millioner tonn brukbar rutil. Resten er avfall. Selskapet forteller på sine nettsider at det ikke vil bli brukt farlige kjemikalier ved utvinningen, og at giftinnholdet i avfallet vil være lavere enn giftinnholdet i for eksempel kaffe og potetchips. Dette beroliger ikke aksjonistene.

– Vi er kommet så langt at gruveselskapene ikke bør få bruke fjordene som avfallsplass. Skal man bruke de norske fjordene, kåret til verdens beste reisemål, til dumping? Reiselivsaktører støtter oss, det samme gjør fiskeri- og havbruksnæringen, sier Åse Marie Helgheim.

### FLERE HAR VÆRT INTERESSERT

Det er ikke første gang noen snuser på verdiene inne i fjellet ved Vevring. Selskapene DuPont og Conoco var inne på 90-tallet, men trakk seg ut av prosjektet, blant annet av miljø- og omdømmehensyn. Nordic Mining eier også rettighetene til to andre forekomster av mineralet i Naustdal kommune. Disse ligger nær Naustdal sentrum, og selskapet bedyrer at de ikke har planer om å utvinne disse forekomstene nå.

– Men når de presenterer planene sine for utenlandske investorer, tar de også med rutilen som ligger her. Det forteller oss at de planlegger å utvinne disse senere. Da blir det dagbrudd også nær sentrum, sier Anne-Line Thingnes Førstund, som er mediekontakt for Vevring og Førdefjorden miljøgruppe.

### FOLKEMØTE OG KONSERT

Allerede til nå i mai har det vært folkemøte i Naustdal med rundt 200 personer til stede. Det har vært konsert mot utbyggingen i

Førde med 8 band, arrangert av Natur og Ungdom og Sosialistisk Ungdom. Norges Fiskarlag sier at «Dumping og utslepp er på ny i ferd med å bli eit alvorleg trugsmål mot miljøtilstanden i norske fjordar, og dermed også for norsk sjømatnæring» i et brev til sentrale myndigheter. Havforskningsinstituttet krever en ny høringsrunde, og er svært skeptiske til fjorddeponi.

– Alle jeg kjenner som er for gruvedrift, er mot fjorddeponi. De er også redde for at gruveavfallet skal ødelegge det gode vi har i Vevring, med møtet mellom natur og kultur, sier Arne Underlid.

### TANNKREM, SOLKREM OG MEDISIN

Rutil, eller titandioksid, er et ettertraktet mineral med mange bruksområder. Det meste av verdensproduksjonen i dag kommer fra Sierra Leone, og det største bruksområdet er som hvitfarge. Titandioksidpigment er godkjent som fargestoff i mat, med E-nummer E171. Tannkrem, hvitmaling, solkrem, kosmetikk, papir og tabletter inneholder slike pigmenter for å få den fine hvitfargen. Mer obskure bruksområder er tannbleking og film-snø.

Men alt er ikke blendahvitt i saksgangen. Ole Erik Thingnes, som sitter i kommunestyret, reagerer på at de ikke har blitt informert om høringsuttalelsene som har kommet inn til saken.

– 58 uttalelser har kommet inn. SV og Rødt har krevd at administrasjonen skal informere de folkevalgte om innholdet i dem. Men vi har ikke blitt informert ennå, sier Thingnes.

### – VIL IKKE BARE VÆRE «MOT»

Aksjonsgruppen tror tiden arbeider for dem. De vil fortsette med aktiviteter for å vise verdiene som ligger i området, både fjorden og bygda.

– Over halvparten av 1. mai-toget i Førde gikk under parolen mot gruvedrift i Engebøfjellet. Men jeg er opptatt av at vi ikke bare skal være «mot». Vi har stor støtte, og kan bygge noe bra ved å vise hva vi har. Vevringutstillingen er viktig, fordi den samler både tilhengere og motstandere. I tillegg vil vi vise hvilke fiskeressurser som finnes i fjorden, som blir skadet ved fjorddeponiet. Vi må vise frem det vi ikke vil miste, sier Åse Marie Helgheim engasjert.

– I Førde, innerst i fjorden, har de brukt 100 millioner kroner på å rense fjorden. Hva blir effekten når man nå skal pøse på med avfall og kjemikalier lenger ut i fjorden?

# Ny miljøvennlig kjøpsguide: Se hvilke hvitevarer du bør kjøpe!

Kjøper du en energislukende tørketrommel, risikerer du å få nesten 11 000 kr mer i strømregning enn om du går for en som er energieffektiv. Naturvernforbundets nye nettjeneste [www.besteprodukter.no](http://www.besteprodukter.no), gir forbrukerne oversikt over energiforbruket og prisen på forskjellige hvitevareprodukter.



Hvorfor en slik nettjeneste?

Nettjenesten er en miljøvennlig kjøpsguide som skal hjelpe folk til å kjøpe de hvitevarene som bruker minst strøm. Det er bra for både lommeboka og miljøet. Et lavere energiforbruk bidrar til å få ned klimagassutslippene. Nettjenesten finnes allerede i 14 europeiske land og Naturvernforbundet har fått EU-midler til å lage en norsk variant.

# Ta (barne)barn ut og OPPLEV NATUREN!

Sjekk vår nettbutikk for flere barneprodukter og nyheter: [www.naturvern.no/butikk](http://www.naturvern.no/butikk)

## Utforsk Naturen

Boka viser deg plante- og dyrelivet rett utenfor døra di. Inneholder enkle aktivitetsforslag og tips om spennende ting du kan utforske i naturen: Lage naturdagbok, lokke frem småkryp, være dyredetektiv, lage terrarie, vannkikkert eller flaggermusboks og mye mer...



119,-

FOR DE MELLOMSTORE



176,-

**Det var en gang en skog**  
En vakker eventyrbok med et budskap for barn - og voksne.

TILBUD



230,-

### Sett av 6 bordbrikker

Sett av seks fine laminerte spisebrikker med trykk på begge sider.



168,-

**KLASSISK PLAKAT  
I NYTT OPPLAG**

### Plakat i Naturen

Artsmangfold på enga, myldreplakat. Plansje-klassikeren er trykket på godt, tykt papir. Fin for barna som inngangsport til en prat med de voksne om biologisk mangfold. Størrelse: 100 x 45 cm. Et eget ark følger med som viser navn og plassering på alle 167 artene planter og dyr på plansjen.



58,-

### Naturtype puslespill

Fargerike og vakre puslespill som viser naturtyper med et mangfold av dyr. Velg mellom; Nordisk skog (avbildet, 45 brikker), Eng (20 brikker), Fisk (60 brikker), Arktisk (75 brikker) og Haier (92 brikker).

45 BRIKKER

### CD Sangfugler

Norske sangfugler har nå egen CD. Turgåere og naturinteresserte kan lære å gjenkjenne sangen til både vanlige og sjeldne norske sangfugler. 48 lydempler med leste forklaringer.



236,-

**NYHET - GOD INTRODUKSJON TIL FUGLESANG**

### Naturmangfoldsett 4-12 år

- Minilupe på halssnøre
- Boka På jakt etter små dyr i hus og hage
- Myldreplakaten i Naturen
- Toveis lupe, robust med håndtak
- Liten hæv for insekter eller vanndyr

452,-



**MASSE MORSOMME  
AKTIVITETER**

Inledning Naturmangfoldsåret 2010 tilbyr vi nå 4 ulike familiesett med hendig feltutstyr og tips for å utforske arts mangfoldet i nærmiljøet. For å få enda større glede av settene tilbyr vi også familieaktivitetstips om naturmangfold som kan lastes ned fra Naturvernforbundets hjemmeside.

### Naturmangfoldsett 9-16 år

- Kikkert
- Boka Utforsk naturen
- Veiledningshefte om hvordan du kan registrere egne funn på artsobservasjoner.no
- Hele serien med 6 feltplansjer/ bordbrikker
- 1 artsplakat, valgfritt tema
- 1 Cappelens naturhåndbok, valgfritt tema

848,-



108,-

### Mini Naturmangfoldsett 4-12 år

- Minilupe på halssnøre
- Boka På jakt etter små dyr i hus og hage

328,-

### Mini Naturmangfoldsett 9-16 år

- Kikkert
- Boka Utforsk naturen
- Veiledning om bruk av artsobservasjoner.no

### Sett: På jakt etter små dyr

Disse nye og flott illustrerte bøkene tar utgangspunkt i smådyrenes levesteder, hvem du kan finne hvor.

200,-



340,-

**FLOTTE GAVER FOR  
BARNEBARNA**

### Kikkert med logo

Liten, lett kvalitets-kikkert i futteral. For de små turene på jakt etter naturmangfold i nærmiljøet.



**DRA PÅ SAFARI  
I NÆRMILJØET**

## BESTILLING

Alle de oppgitte priser er medlemspriser. Ikke-medlemmer betaler ca 25% mer. Faktura/porto/eksp. 88 kroner. Bestilling i nettbutikken med kort: 48 kroner. ALLE PLAKATER SENDES GODT EMBALLERT I RULL!

FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNR.		POSTSTED	
MEDLEM JA <input type="checkbox"/> NEI <input type="checkbox"/>		E-POST (valgfritt)	

Send meg gratis klistremerke "Reklame Nei Takk"

ANTALL	VARENAVN
ANTALL	VARENAVN
ANTALL	VARENAVN
ANTALL	VARENAVN

Sendes til Norges Naturvernforbund Salgsavdelingen, Torvgata 1, 3770 Kragerø. Vi sender deg varene med A-post innen to arbeidsdager, med faktura i pakken.

# Bli Naturvenn!

**Klimaendringene skjer raskere. Stadig flere arter og naturtyper forsvinner. Du kan bidra i kampen mot denne utviklingen.**

**Som Naturvenn** (fast giver) styrker du Naturvernforbundets kamp for natur og miljø. Du kan gjøre en forskjell! Som Naturvenn gir du 125 kroner i måneden.

**Naturvernforbundets arbeid nytter!**

## Hvordan blir jeg Naturvenn?

- Send SMS med kodeord **NATURVENN** til 2077
- Fyll ut skjemaet på nettsiden  
[www.naturvernforbundet.no/naturvenn](http://www.naturvernforbundet.no/naturvenn)
- Send e-post til [naturvenn@naturvern.no](mailto:naturvenn@naturvern.no)
- Ring oss på telefon **23 10 96 33**

Samlede gaver mellom 500 og 12 000 kroner i året gir skattefradrag. Husk å oppgi personnummeret ditt.

**PS! Er du allerede fast giver? Da er du allerede Naturvenn!  
Ta gjerne kontakt dersom du har spørsmål.**



**Norges  
Naturvernforbund**  
Friends of the Earth Norway

# Velkommen til Folkefest mot oljeboring!

7. august inviterer Norges Naturvernforbund til markering mot planene om oljeboring i Lofoten, Vesterålen og Senja!

Med konserter, debatter, marked, aksjoner, god mat og aktiviteter for barna lover vi en festdag og ei stormarkering i disse unike områdene!



Det har aldri vært viktigere å legge ferien til Lofoten. Vi kommer, kommer du?  
Les mer på [www.naturvernforbundet.no](http://www.naturvernforbundet.no)

Folkefesten blir høydepunktet under Naturvernforbundets miljøfestival fra  
5. til 8. august.

Egne busser settes opp fra Oslo 6. august – les mer og meld deg på til busstur  
på [www.oljefrittlofoten.no](http://www.oljefrittlofoten.no)



Norges  
Naturvernforbund  
Friends of the Earth Norway

Marienlyst skole i Drammen er Norges første skole som er bygget etter passivhusstandarden. Her skal det ikke brukes én kilowattime mer enn nødvendig. (Illustrasjon: Drammen Eiendom KF)



# SETTER NORGES-REKORD I LAVT FORBRUK

Skal det brukes mindre strøm enn nye Marienlyst skole i Drammen vil gjøre må man slå av strømmen. – Dette er Norges mest energieffektive bygg, hevder Drammen eiendom.

**Tekst:** TOR BJARNE CHRISTENSEN  
tbc@naturvern.no

– Dette er ingen månelanding. Det eneste vi har gjort er å bruke eksisterende teknologi og satt det i system, sier Geir Andersen, teknisk leder og ildsjel i Drammen Eiendom KF.

I en årrekke har Drammen Eiendom satset på energieffektivisering i kommunens bygg. Varmepumper er installert, vinduer byttet ut, fjernvarmeanlegg og gigantiske solfangere bygget. Det har gått sport i det, og kommunen har spart store summer, både på forbruk og mer effektiv drift.

## – NORGES MEST ENERGIEFFEKTIVE

Nå står juvelen i kronen straks ferdig. 6500 kvadratmeter med finslipte energiløsninger, planlagt, designet og bygget med det formål å bruke minst mulig energi. I august åpner Marienlyst skole. Skal vi tro utbyggeren, fin-

nes det ikke maken i Norge.

– Dette er Norges mest energieffektive bygg. Vi har gjort alt som kan gjøres med dagens teknologi. Vi stanger i taket. Det er ikke mer å hente på isolasjon, vinduer eller oppvarming. Skal man spare mer, må man enten ofre inn klimaet eller ta ut hovedsirklingen, sier Andersen.

## FØRSTE PASSIVSKOLE

Marienlyst skole er Norges første skole som er bygget etter den såkalte passivhusstandarden. Det innebærer et minimalt energiforbruk. Skolen skal bruke 75 prosent mindre energi enn det tradisjonelle bygg gjør. Går alt etter planen trenger bygningen bare 65 kilowattimer (kWh) per kvadratmeter i året. Grensen for passivhusskole ligger på 75 kWh per kvadratmeter, mens tradisjonelle bygg som følger byggeforskrif-

ten ligger på 135 kWh. Norske skoler flest ligger skyhøyt over det. Over 200 kWh er ikke uvanlig.

Dyrt? Ikke veldig. Å bygge etter passivhusstandarden har kostet Drammen kommune åtte millioner ekstra. Det er penger som vil bli tjent inn på drift i løpet av kort tid.

## FULL BEHOVSSTYRING

– Varme, lys og ventilasjon er det som krever energi i et bygg. Derfor er det viktig å styre forbruket etter når det trengs. Behovsstyring er nøkkelen til lavt energiforbruk, sier Andersen.

Marienlyst skole utnytter dagslyset maksimalt. Bevegelsessensorer sørger for å slå av lyset i rom som ikke er i bruk. Bygningen er svært godt isolert, og den er potte tett. Derfor er god ventilasjon helt nødvendig. Men hvorfor skal det være frisk luft i et rom som ikke brukes? Skolen er utstyrt med sensorer som måler CO<sub>2</sub>-konsentrasjon og temperatur i alle rom. På den måten kan ventilasjon og varme tilpasses hvert enkelt rom. Når rommet ikke er i bruk, dempes forbruket til et minimum. Hele 80 prosent



av varmen fra luften som blir ventilert blir dessuten gjenvunnet.

### GRØNN ENERGI

Skolen er koblet på et kombinert fjernvarme- og nærvarmeanlegg som henter varme fra varmepumper, biobrensel og fra to store solfangere som er plassert under gressmatten på Strømsgodsets hjemmebane og en annen fotballbane i nærheten. De to solfangerne produserer to millioner kilowattimer energi i året. I tillegg får skolen overskuddsvarme fra det nye badeanlegget og fotballstadionet like ved. Det hele styres fra en sentral, der man har full kontroll på varme og ventilasjon i en lang rekke skoler og andre kommunale bygg.

– Med et så tett bygg blir varme om sommeren en utfordring. Hva skjer hvis det kommer en hetebølge midt i eksamensperioden i juni? Vi lagde et scenario og fant ut at bygget ligger helt i grenseland. Løsningen ble å installere ventilasjonsluker og vifter som tar ut varmen. Overskuddsvarmen fra skolen brukes til å varme opp utendørsbadet. Det gir samlet sett en svært god energi-gevinst, sier Andersen.

### – GJØR SOM DRAMMEN

Dag Arne Høystad i Norges Naturvernforbund har arbeidet med energieffektivisering i en årrekke. Naturvernforbundet foreslo lavenergiutvalget, fikk plass i utvalget og arbeidet målrettet for å få energieffektivisering inn i Soria Moria I og II. At Drammen kommune og flere andre følger oppskriften, gjør ham optimistisk.

– Dette er et av flere eksempler som viser at det ikke bare er teoretisk mulig å bygge miljøvennlig. Alle kommuner bør innføre passivhusstandarden på alt de bygger. Det er svært lønnsomt, sier Høystad.

### 10–15 GASSKRAFTVERK

Han forteller at potensialet i energieffektivisering er enormt.

– Målet er å halvere energiforbruket i bygg innen 2040. Gjør vi det, frigjør vi 40 terawatt, sier Høystad.

– Nå har Norge sløst bort 15 år på gasskraftsaken. Hvis man i stedet hadde satsset på energifrigjøring, ville vi ha kommet mye lenger. Sparepotensialet tilsvarer ti-femten gasskraftverk, sier Høystad.

Ildsjel og teknisk leder Geir Andersen i Drammen Eiendom har brukt all tilgjengelig teknologi for å få ned energiforbruket i nye Marienlyst skole i Drammen.

FOTO: TOR BJARNE CHRISTENSEN

### Fakta

#### Marienlyst skole

- Areal: 6500 m<sup>2</sup>
- Antall elever: 500
- Med i Future Built-prosjektet
- Pris: 223 millioner kroner
- Støtte fra Enova: 4,8 millioner kroner
- Isolasjon vegg: 350 mm
- Isolasjon tak: 530 mm
- Isolasjon gulv: 800 mm
- Vinduer u-verdi: 0,8
- Lekkasjetall: 0,6
- Energiforbruk: 65 kWh/m<sup>2</sup> per år



# VIL SABOTERE VERN

Et forslag fra opposisjonen på Stortinget kan føre til betydelig svekkelse av det norske vassdragsvernet. Forslaget om utbygging av trippelvernedede Rauma/Verma ser likevel ut til å bli stoppet.

**Tekst:** MARTIN ØDEGAARD  
redaksjonen@naturvern.no

– Konsekvensene her er enkle og greie – eller rettere sagt enkle og ugreie, sier leder for Naturvernforbundet i Møre og Romsdal, Øystein Folden.

Han snakker om en eventuell utbygging av det vernede vassdraget Rauma i Romsdal, som så seint som på 70-tallet ble vurdert til å være det vassdraget med størst kvaliteter i Sør-Norge. I tillegg til vassdragsvernet er Vermedalen, der utbyggingen skal finne sted, vernet som naturreservat. Rauma er i tillegg nasjonal lakseelv.

– Dersom det går gjennom kan dette slå store sprekker i det norske vassdragsvernet, sier Folden. Han mener at utbyggingsforslaget kan skape presedens for utbygginger i flere andre vernede vassdrag rundt om i landet. Forslaget har vært oppe til behandling i Stortingets energi- og miljøkomité, og bifalles ikke.



FOTO: ISTOCKPHOTO.COM

Rauma, trippelvernet vassdrag som likevel trues av utbygging.

## Forelegg etter Naturvernforbundet-anmeldelse

**Tana kommune har fått et forelegg på 300 000 kroner fra politimesteren i Øst-Finnmark etter ulovlige tillatelser til motorferdsel i utmark.**

**Tekst:** MARTIN ØDEGAARD  
redaksjonen@naturvern.no

I 2007 skrev Natur & miljø saken «Motoranarki i Tana». Sommeren samme år ble det gitt over 300 tillatelser til motorferdsel i utmark, stikk i strid med loven og instruks-

ser fra så vel Fylkesmann som folkevalgte. Saken ble anmeldt av Naturvernforbundet i Finnmark, og nå har politimesteren i Øst-Finnmark gitt kommunen forelegg.

«Begrunnelsen for at politiet har utferdiget forelegget er at utvalget i tidsrommet fra mai 2006 til februar 2010 har innvilget et betydelig antall dispensasjoner for motorisert transport av utstyr i forbindelse med jakt, fiske og bærplukking. Dispensasjonene er gitt til privatpersoner og er begrunnet i

rekreasjonskjøring og matauk. Slike dispensasjoner er det ikke tillatt å gi», skriver Øst-Finnmark politidistrikt i en pressemelding.

Ordfører i Tana kommune, Frank Ingilæ (Ap) sier til Ságat at han er i sterk tvil om kommunen vil vedta forelegget.

Tidligere leder og nå styremedlem i Naturvernforbundet i Finnmark, Dag Elgvin, sier til Ságat at det var Naturvernforbundet som i sin tid anmeldte saken.

– Jeg ser på dette forelegget som en



## VERNET PÅ ALLE KANTER

Sideelva Verma er senter for kampen. Nederst i elva ligger gammelt kraftverk eid av Rauma Energi, som igjen er eid av Rauma kommune. Verma Kraftverk produserer i dag 70 GWh, men anlegget er gammelt. Verneplanen gir rom for modernisering, men med svært strenge rammer. Direktoratet for Naturforvaltning avslø søknaden om utbygging i reservatet, og en del politikere og Rauma Energi kom så med forslag om utbygging ved Storhaugen. Og det er denne utbyggingen det reageres mot.

Forfatter og friluftsmenneske Stein P. Aasheim, som kommer fra Romsdalen, reagerer sterkt på planene:

«Storhaugen representerer et av de største inngrepene i Norge i forhold til den ekstra kraftmengden den gir. Og dette er altså et vassdrag som er vernet oppad vegger og nedad stolper mot nettopp slike inngrep. Utbyggingen forutsetter en 200 meter lang demning tvers over en fredet dal, og et neddemt areal på størrelse med 40 fotballbaner – for å øke kraftproduksjonen fra Verma kraftverk med 10–15 prosent. Og da har vi ikke sagt noe om behovet for nye veier inn i området», skrev Aasheim i et leserinnlegg.

## HVER GENERASJON MÅ TA KAMPEN PÅ NYTT

Øystein Folden sier til Natur & miljø at man ikke var klar over rekkevidden av forslaget før for ett års tid siden.

– Men vi kom forhåpentligvis tidsnok på banen, sier han.

– Og vi har ikke sett slutten på dette ennå. Hver generasjon må ta kampen for vassdragsvernet på nytt. Denne gangen er det vår tur til å ta et krafttak.



Faksimile fra Natur & Miljø nr. 3 2007

oppreisning for oss i Naturvernforbundet i Finnmark og det vi hele tiden har ment, nemlig at Tana kommune har brutt loven med viten og vilje, sier Elgvin.

## LEDERS HJØRNE

# Kommer du?

Sommer, sol, lange lyse netter, fiske, sang og årets viktigste miljøtreff. Kom til Lofoten i sommer! I august blir det miljøfestival mot oljeboring. Sammen skal vi vise muskler mot oljeindustrien. For lenge har de fått alt de harpekt på. Nå er det på tide å si stopp.

Ulykken i Mexicogulfen er av typen som aldri skulle skje. Etter at oljen har strømmet ut i flere uker presterte sjefen i BP å si at det var lite olje som kom ut sammenlignet med alt vannet som finnes i Mexicogulfen. Lurer på hva han ville sagt om vi tilbød ham en halvliter vann med bare en dråpe cyanid? Tenk så mange rene vanndråper det er i glasset sammenlignet med den ene giftige!

Det har vært merkelig stille fra den norske oljeindustrien etter ulykken. Statoilsjef Helge Lund avlyste en planlagt tur til Lofoten og Vesterålen. Han sa rett ut at han frykta han ville få for mange spørsmål om ulykken i USA. Ulykken ville ha overskygga glansbildet han skulle presentere.

Det tar nok ikke lang tid før norske petropolitikere og oljeindustri igjen slår til med full kraft og sier at noe slikt ville aldri ha skjedd her. «Vi har verdens beste og reneste oljeindustri».

Amerikanske oljemyndigheter overkjørte de miljøfaglige rådene fra USAs miljøinstitutter. De hadde advart mot oljeboring så nær land og i disse områdene. Noe slikt skjer vel ikke her med en rødgrønn regjering? Ifølge olje- og energiminister Terje Riis Johansen driver Norge en oljeutvinning som baserer seg på faglige råd. Spørsmålet er bare hvilke faglige råd han lytter til. Det er neppe de miljøfaglige.

En gjennomgang Naturvernforbundet har gjort viser at de rødgrønne har gitt oljeindustrien tilgang til 121

områder som de ifølge regjeringens egne miljøfaglige etater aldri skulle fått tilgang til. Bondevik II-regjeringen gjorde det samme i 46 tilfeller. Antall tildelingsrunder har vært det samme hos begge.

Utover høsten og vinteren står slaget om de viktige fiskeområdene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja. Det er mindre olje og gass i området enn man trudde, men det er fortsatt mer enn nok til å gjøre stor skade både på natur og klima. Og det meste av

ressursene ligger i de mest sårbare områdene.

Etter freden med Russland om delelinja i Barentshavet vil enkelte vente med

Det eneste som kan stanse oljeindustrien er folkelig press. Dette presset skal vi stå for.

oljeboring utenfor Lofoten til vi har kartlagt ressursene i nord. Igjen et naivt forslag. Oljeindustrien har plattformene utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja på netthinna allerede. Og når vi allerede har funnet nok olje og gass til å ødelegge klimaet, spiller det liten rolle om ny forurensning kommer fra Lofoten eller Barentshavet. Det er ikke rom for mer.

Det eneste som kan stanse oljeindustrien er folkelig press. Dette presset skal vi stå for. Derfor håper jeg vi møtes i Lofoten i august. Bli med på en heidundrende folkefest mot oljeboring!



Lars Haltbrekken

Leder, Norges Naturvernforbund



Oljebrønnen står i en stor innhegning på den smale landstripen mellom innsjøen der fiskere kaster sine nett og et større våtmarksområde som kryr av fugler. Brønnen er ennå ikke i produksjon, men mer enn to milliarder fat svart gull venter på å pumpes opp gjennom denne og 33 andre brønner. Oljeselskapets sikkerhetsfolk sier de ikke får åpnet hengelåsen til porten inn på området, så vårt følge av representanter fra afrikanske miljøorganisasjoner blir stående utenfor og peper stille spørsmål til oljeselskapets miljø- og lokalsamfunnskontakt med spørsmål. Kan oljeselskapet garantere at det ikke vil skje noen ulykke som vil ramme sjøen og fiskerne der? Hvordan er sikkerhetsberedskapen? Har de lyttet til lokalsamfunnets motforestillinger?

Den livlige debatten blir avbrutt av en lang rekke firehjulere og pickup-er med bevæpnede soldater som kommer kjørende



fram til porten. En kortvokst hvit amerikaner med caps kommer ut av den første bilen og presenterer seg som General Manager av det ansvarlige oljeselskapet Tullow. Han sier det er veldig viktig for selskapet å svare på spørsmål fra miljøorganisasjoner, men nå må vi komme oss vekk fordi energiministeren er kommet for å se på brønnen. Da vi igjen snur oss mot porten har sikkerhetsvaktene som ved et mirakel funnet ut at låsen lar seg åpne. Ministerfølget strømmer inn gjennom porten, og vi presses til side.

### OLJELETING I RIKT NATUROMRÅDE

Bussen humper videre på grusveien langs innsjøen og opp en bratt bakke der savannelandskapet i Kabwoya naturreservat brer seg utover. Antiloper gresser fredelig nær veien, og fargerike fugler flakser vekk. Noen kilometer lenger framme reiser dalsiden seg som en massiv grønn vegg og strekker seg så langt øyet rekker nordover og sørover. For 35 millioner år siden revnet kontinentet fra Syria til Mosambik. Siden sank dalbunnen flere hundre meter og dannet Rift Valley. Dalen ble en naturlig vannvei der et av de rikeste naturområdene på kloden utviklet seg og gav opphavet til de første menneskene. Den vestlige grenen av dalen rommer i dag 60 prosent av Ugandas vannressurser, deriblant Albertsjøen, kilden til Hvitnilen.

Til tross for at regionen rommer rundt halvparten av alle landets dyrearter og er leveområde for ti prosent av landets 33 millioner innbyggere, har Ugandas myndigheter bestemt at de skal hente opp så mye som mulig av oljen som er funnet. Dette vil kunne gi landet store inntekter og gjøre landet til en oljenasjon. Offisielt skal dette brukes til fattigdomsbekjempelse. Men ingen har regnet på kostnaden som et større utslipp til Albertsjøen vil kunne påføre lokale fiskere. Eller det potensielle tapet for turistnæringen som er i ferd med å vokse fram rundt de fem nasjonalparkene og ti naturreservatene i regionen som så langt har vært utilgjengelige. Og hva ville prisen vært for tap av rent vann for alle som er avhengige av Nilen fra Uganda, gjennom Sudan og Egypt?

### TVANGSFlyTTER

Alice Kasimba er sint på grunn av oljebrønnen som de borer midt i landsbyen hennes, Blissa, ved Albertsjøens bredd. Hun har reist i flere timeren, og er kommet til nærmeste by Hoima i nordvest-Uganda et par timer før vi møter en rekke andre representanter fra lokalsamfunnene som er påvirket

av oljeletingen. 52 husholdninger som bodde mindre enn 300 meter fra brønnen i landsbyen hennes fikk kompensasjon for å flytte vekk midlertidig da boringen pågikk, men langt flere ble plaget av støyen, røyken og flammene fra gassbrenningen.

– Sist uke kom oljeselskapet for å bore videre og sa at alle som bor innen 500 meter må flytte. Denne gangen tror vi det er permanent, og da er det ikke nok med en mindre kompensasjon. Disse familiene må ha nye landområder dersom de må flytte for godt, og kompensasjonen fra oljeselskapet dekker ikke det. Hvor skal de gå da? spør Kasimba.

Den ugandiske miljøorganisasjonen NAPE har ingen tro på at oljeutvinnings vil gi fordeler for lokalbefolkningen.

– All erfaring fra oljeboring på land i andre afrikanske land, som Nigeria, har vist at lokale utslipp ødelegger livsgrunnlaget til vanlige folk og at ingen tar ansvar for å rydde opp når katastrofen først har skjedd. Inntektene fra oljen kommer som regel ikke lokalsamfunnene til gode.

### STORE UTSLIPP

Nigeria er skrekkeeksempelet. Landets engang naturrike deltaområde er årlig utsatt for 300 utslipp fra oljeindustrien, tilsvarende utslipp som Exxon Valdez i Alaska i 1989. Området er etter flere tiår med flere tusen utslipp blitt et av verdens mest forurensede, dekket med 6000 kilometer rørledninger, og med 150 gassutblåsninger som brenner døgnet året rundt.

Derfor har ERA og NAPE sammen med en rekke afrikanske miljøorganisasjoner i Oilwatch Africa lansert kampanjen «Keep the oil in the soil» (La oljen ligge i bakken).

– Katastrofer skjer der farer og sårbarhet møtes, sier Nnimmo Bassey, lederen for Environmental Rights Action (ERA) i Nigeria som leder arbeidet mot oljevirkosomheten.

Ingen steder i verden har man lyktes med å bore etter olje i et så sårbart område som Rift Valley er, og få sårbare steder har det skjedd uten alvorlige konsekvenser. Denne gangen er risikoen større enn noen gang tidligere.

Sist uke kom oljeselskapet for å bore videre og sa at alle som bor innen 500 meter må flytte



# Gøy med lokallag!

**Miljøagenten Anders (13 år) deltok på Landsmøtet i oktober og ble så inspirert at han startet opp et lokallag med en gang.**

– *Hvorfor ville du starte lokallag?*  
– Det er gøy å gjøre ting sammen med andre som bryr seg om miljøet. Og da blir det flere som vil være med på å jobbe for miljøet. Det virket så gøy med lokallag. Da vi hørte om alle lokallagene på Landsmøtet fikk vi lyst til å starte et selv. Vi ringte noen som vi visste ville være med og avtalte første møte.

## **Det første møtet**

Alle som skulle være med i lokallaget møttes, så avtalte vi hva vi skulle gjøre. Så kontaktet

vi lokalavisa vår og fikk et stort oppslag om at vi hadde starta et eget lokallag i Larvik.

---

*Det er gøy å gjøre ting sammen med andre som bryr seg om miljøet.*

---

## **Om aktiviteten**

Vi startet opp i høst. Vi har møte hver eller annenhver uke. Siden vi startet opp har vi vært

i alle fall fire ganger i avisa. Vi har hatt stand på kjøpesenteret, og skal nå ut på flere oppdrag.

## **Morsomste vi har gjort**

Vi hadde en stand på kjøpesentret under Heyerdal-ukene. Da var det veldig mange folk der og utrolig mye bra opplegg. Vi møtte også noen fra Norske talenter også snakka vi med NU.

**Se hvordan du kan starte ditt eget lokallag. ►**



# Start lokallag!

**Lurer du på å starte et lokallag? Her får du vite hvordan du kan gjøre det!**

**VI ER VELDIG** mange miljøagenter spredt utover hele Norge. Alle miljøagentene utfører de store og små oppgaver og oppdrag, som alle er med på å hjelpe jordkloden. Men det er enda morsommere å hjelpe jordkloden om man har noen å gjøre det sammen med.

**OM DU HAR** lyst til å gå på oppdrag sammen med andre miljøagenter kan du melde deg inn i et lokallag.

På [www.miljoagentene.no](http://www.miljoagentene.no) kan

du finne ut om det er et lokallag i nærheten av deg. Om det ikke er et lokallag i nærheten kan du starte et selv.

**Her er det du trenger å gjøre:**

**1.** To til tre miljøagenter eller mer. Om du ikke kjenner noen miljøagenter der du bor, så kan du høre med noen du kjenner om de vil bli miljøagenter.

**2.** Send en e-post til [anemarte@miljoagentene.no](mailto:anemarte@miljoagentene.no) og si at du vil starte et lokallag, hva du heter og hvor du bor. Da får du et lite hefte med nyttige tips tilbake.

**3.** Ha ditt første lokallagsmøte. Her kan dere selv bestemme hva dere vil gjøre. Da kan dere selv lage deres egne hemmelige oppdrag og aksjoner.



**Trafikkaksjoner, siste del av 1970-tallet:** Privatbilismens bakside begynte å bli tydelig. Støv, støy, ulykker, arealbruk og forurensning gjorde at flere organisasjoner, deriblant Norges Naturvernforbund, protesterte. På siste del av 1970-tallet ar det store demonstrasjoner mot den økende bilismen både i Oslo, Bergen og Trondheim. Bildet er fra Trondheim, der trafikken har fått gå uhindret gjennom bydelen Lademoen (eller Lamoen, som det står på banneret) frem til nå. Nå er en ny tunnel under bygging, som vil avlaste boligområdet. Men klimagassutslippene forsvinner ikke, selv om trafikken legges i tunnel.

## 2005: Banner for bevaring

Grøntområder i Oslo er stadig under press. Naturvernforbundet i Oslo og Akershus gjennomførte i 2005 en aksjon der de markerte flere truede grøntområder med bannere. Blant områdene var Geitmyra, Dælenenga og Voldsløkka.



## Har du historisk Naturvernforbund-materiale?

Bilder, historier, løpesedler eller annet. Natur & miljø ønsker innspill til historiesiden!

Send dine bilder, historier, anekdoter eller lignende til:  
redaksjonen@naturvern.no  
eller  
Natur & miljø, Grensen 9b, 0159 Oslo

# GJØR 2 BRA TING SAMTIDIG!



**-SPAR PENGER**  
**-VERN NATUREN**

Med en Naturvernkonto i Cultura Bank kan du spare penger og samtidig støtte Norges Naturvernforbund.

Vil du vite mer?  
Ring **22 99 51 99**  
eller se: [naturvern.culturabank.no](http://naturvern.culturabank.no)



**Norges  
Naturvernforbund**  
Friends of the Earth Norway



*Et etisk alternativ*  
**CULTURA  
BANK**

Ettersendes ikke ved varig adresseendring.  
Returadresse:  
Natur & miljø, Grensen 9b, 0159 Oslo

B-Economique  
NORDE



Limited Edition  
**Football Collection**  
DESIGN BY KAROLINE LENHULT



SCA Product AB  
Forman & Behörns

[www.libero.no](http://www.libero.no)

**Libero**  
UP&GO